

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Diplomová práce

Bc. Viola Jandějsková

Jazykové prostředky vyjadřující dativ v češtině a v japonštině

Forms of expressing dativ in Czech and Japanese

Praha 2013

Vedoucí práce: Prof. Zdenka Švarcová, Dr.

Poděkování:

Za vedení diplomové práce, cenné rady, připomínky a podněty upřímně děkuji vedoucí své diplomové práce Prof. Zdence Švarcové, Dr.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 15. ledna 2013

.....

Jméno a příjmení

Klíčová slova

japonština; japonská gramatika; dativ; syntax; pád; Karel Čapek; „Povídky z jedné a druhé kapsy“

Keywords

Japanese; Japanese grammar; dative; syntax; case; Karel Čapek; „Tales from two pockets“

Abstrakt

Práce se zabývá problémem překladu dativních vazeb v díle Karla Čapka „Povídky z jedné a druhé kapsy“ do japonštiny. Cílem práce je identifikovat a popsat výrazové prostředky dativu v japonském překladu a zjistit, zda se vyskytují odlišnosti v pojetí a vyjádření dativu v češtině a v japonštině a jaké. Metodou excerpcie příkladových vět a komparace originálu a překladu jsou příkladové věty rozřazeny do šesti kategorií podle jazykových prostředků použitých v japonském překladu pro vyjádření ekvivalentu českého dativu. Výsledkem je zjištění hlavní odlišnosti v míře nutnosti explicitního vyjádření dativního subjektu. Japonština vykazuje výraznou tendenci k implicitnímu vyjádření dativního subjektu prostřednictvím zvláštních výrazů osobní orientace, sémantikou přísudku či pomocí kontextu.

Abstract

This thesis disserts on problem of translation of dative relations in Karel Čapek's "Tales from two pockets" into Japanese. Goal of the thesis is to identify and describe means of expression of dative in Japanese translation and figure out if there are any differences in interpretaion and expressing dative in Czech and Japanese and what they are. Using method of excerption of example sentences and comparation of original with translated version, I organised the example sentences into six categories according to linguistic means of expressing equivalent of Czech dative used in Japanese translation. In these six categories, there are included both grammatical and semanthic expressions and idioms and phrases. The result is the detection of the main difference in degree of necessity to express a dative subject explicitly. There is a strong tendency of Japanese to implicit expression of dativ subject by means of special expressions of personal orientation, semanthics of predicate or context.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Problematika pádu z obecného hlediska	10
2.1. Dativ.....	11
2.1.1. Sémantika dativu	11
2.1.2. Dativ jako pád nepřímého objektu	12
2.1.2.1. Adresát	12
2.2. Dativ v japonštině	14
2.2.1. Nepřímý objekt.....	14
2.2.2. Doplněk	15
3. Způsoby vyjádření dativu v překladové literatuře	17
3.1. Partikule <i>ni</i>	17
3.1.1. Subjekt v dativu totožný s mluvčím	17
3.1.2. Subjekt v dativu totožný s adresátem	23
3.1.3. Subjekt v dativu totožný s neúčastníkem komunikačního aktu.....	26
3.1.4. Subjekt v dativu vyjádřen neurčitým záporným tvarem os. zájmena.....	33
3.2. <i>Wo</i> a jiné partikule	35
3.2.1. <i>Wo</i>	35
3.2.2. <i>E</i>	40
3.2.3. <i>Wa</i>	43
3.2.4. <i>Ni mukatte</i>	45
3.2.5. <i>No tame</i>	47
3.2.6. <i>To</i>	48
3.2.7. <i>Ga</i>	49
3.2.8. <i>Mo</i>	50
3.2.9. <i>Ni taišite</i>	51

3.2.10.	Posesivní partikule <i>no</i>	51
3.3.	Slovesa osobní orientace.....	54
3.3.1.	Slovesa „ <i>jarimorai</i> “	54
3.3.1.1.	Podmět = činitel laskavosti	55
3.3.1.2.	Podmět = příjemce laskavosti	58
3.3.2.	<i>Keigo</i>	60
3.3.2.1.	Výrazy laděné vůči tomu, o kom se mluví.....	61
3.3.2.2.	Výrazy laděné osobně vůči partnerovi (posluchači) v místě hovoru	62
3.4.	Větná modalita.....	65
3.4.1.	<i>Ne, na</i>	66
3.4.2.	<i>Jo</i>	68
3.4.3.	<i>Zo, ze</i>	69
3.4.4.	Ostatní.....	69
3.5.	Vyjádření jinými prostředky	70
3.5.1.	Pasivum	71
3.5.2.	Kauzativum.....	72
3.5.3.	Idiomatický výraz, fráze.....	73
3.5.4.	Vyjádření jiným gramatickým prostředkem.....	76
3.6.	Implicitní vyjádření.....	78
3.6.1.	Slovesa s významem řečového aktu	78
3.6.2.	Slovesa mentální činnosti	83
3.6.3.	Sloveso vyjadřující přemístění objektu	86
3.6.4.	Ostatní příklady	87
4.	Závěr	91
4.1.	Zhodnocení výsledků analýzy	91
4.2.	Úskalí práce	92
	Seznam použité literatury	94

1. Úvod

Japonština je sama o sobě velice zajímavý exotický jazyk, který přitahuje pozornost a zvědavost laické i odborné veřejnosti svou specifičností a tajemností, kterou si i dnes stále do jisté míry zachovává mimo jiné také díky své relativní neprobádanosti v porovnání s jinými světovými jazyky, které jsou nám dostupnější a svou podobou bližší. O to zajímavější je prostor, který se nabízí ke zkoumání a podrobování nejrůznějším analýzám, zvláště pak s kontrastivním přístupem. Pro svou práci jsem si vybrala téma jazykových prostředků vyjadřujících dativní vazby v japonských překladech původních českých textů. Kontrastivní (komparativní) způsob analýzy se zde nabízí. Protože v japonštině kategorie pádu není původně vlastní, ale je spíše přejatá z jiných jazyků, nabízí se otázka, jakými prostředky se dá kategorie českého pádu v japonštině vyjádřit. Je sice známo, že v japonštině existují tzv. pádové partikule, které více či méně odpovídají jednotlivým pádům, zdaleka tomu tak ale nemusí být vždy. Tato oblast je nicméně příliš široká pro zpracování, zaměřila jsem se tedy pouze na jeden z pádů. Za předpokladu, že dativní vazba se vztahuje hlavně na lidské osoby a bude tak zahrnuta mimo jiné například otázka tzv. komunikačních osob, tj. účastníků a neúčastníků komunikace a vztahy mezi nimi, vybrala jsem si tento pád pro rozmanitost možností způsobů vyjádření.

Úkolem práce je tedy identifikovat a popsat jazykové prostředky vyjadřující dativ v češtině a v japonštině. Zvláštní pozornost bude věnována případům, kdy je v češtině dativní subjekt vyjádřen tvarem dativu osobního nebo neurčitého zájmena. Ve výsledku má toto srovnání přispět k hlubšímu poznání, zda dativ jako jeden ze základních vztahů v rámci větné skladby vykazuje zřetelné odlišnosti v pojetí tohoto vztahu u českých a japonských mluvčích se zaměřením na míru explicity – implicity vyjádření dativního subjektu v japonském překladu. (Např. u sloves osobní orientace, tzv. *jarimorai dóši*, lze očekávat, že si japonština vystačí s pouhým implicitním vyjádřením dativního subjektu, apod.)

Jak jsem již uvedla výše, zvolila jsem kontrastivní přístup. Jako výzkumnou metodu používám excerpce příkladových vět z českého originálu a komparaci s japonským překladem. Povaha jazykového materiálu je výběrová; jako zdroj příkladových vět jsem zvolila sbírku

„Povídky z jedné a druhé kapsy“ od Karla Čapka¹ z několika důvodů; forma povídek se mi zdá vhodná, protože využívá přirozeného jazyka včetně častých dialogů; v jednotlivých povídkách se střídají různé mluvní styly v závislosti na umístění děje, charakteristice postav apod.; Čapek je jedním z nejvíce překládaných autorů do japonštiny, lze tedy předpokládat familiérnost překladatele s tímto autorem a kvalitní překlad. Bylo by jistě výhodné čerpat z více děl, to by ale při požadavku na objektivní výběr příkladů vyžadovalo velký objem dat. Takto je naopak do jisté míry zaručena konzistentnost příkladových vět.

Dosavadní výzkum v této konkrétní oblasti zřejmě nebude příliš rozsáhlý. Co se týče dativu v japonštině, je spíše logické, že dostupných materiálů v japonském jazyce o problematice jevu, který mu není příliš vlastní, nedozvíme tolik, kolik bychom si přáli. V japonštině tedy budu pracovat hlavně s výkladovými slovníky pro získání podkladových informací. Z anglických pramenů se spolehnu na osvědčené zdroje o japonské gramatice jako Martinovu *A reference grammar of Japanese*² apod. Z českých zdrojů by mohl k základní orientaci v problematice jednotlivých jazykových prostředků posloužit např. Watanabe, pro úvod do problematiky českého dativu samozřejmě nejrozumnější mluvnické příručky. Partikulí *ni*, která je v japonštině pro dativ typická, se ve své bakalářské práci zabývala např. Iveta Roubíčková.³ Nicméně, z hlediska povahy a metodologie této práce bude nutné identifikovat a popsat jednotlivé jazykové jevy, k čemuž by zdroje tohoto typu měly postačovat.

Co se týče struktury práce, v první kapitole je rozvedeno teoretické pozadí práce – úvod do problematiky pádu ve světových jazycích obecně, poté postupuji k popisu dativu, jeho sémantice, vysvětlení funkce dativního subjektu jako nepřímého objektu, který se v této práci bude často objevovat, a jedné z jeho konkrétních rolí, totiž adresáta jakožto jednoho z komunikačních osob. Dále nastiňuji problematiku dativu v japonštině, shodné označení dativního subjektu v japonštině jako nepřímý objekt a termín doplněk. Ve další kapitole jsou příkladové věty rozřazené do jednotlivých kategorií podle způsobu překladu dativu do japonštiny s popisem a komentáři k danému jevu či problematice. V závěru shrnuji výsledky analýzy, hodnocení a význam práce.

---

¹ Čapek, Karel. *Povídky z jedné kapsy; Povídky z druhé kapsy*. 9. vyd. (29. vyd. Povídek z jedné kapsy, 23. vyd. Povídek z druhé kapsy). Praha: Československý spisovatel, 1990.

² Martin, Samuel E.: *A reference grammar of Japanese*. 3rd print. Rutland (Vermont), 1991.

³ Roubíčková, Iveta. *Japonské partikule ni a de*. Bakalářská práce. 2008.

2. Problematika pádu z obecného hlediska

Podíváme-li se na kategorii pádu v češtině, zjistíme, že pád substantiva je ve své podstatě výrazový prostředek, který vyjadřuje funkční zapojení substantiva v základových větných strukturách a ve strukturách jejich derivátů. Toto zapojení se týká jednak gramatické složky – soustavy gramatických větných vzorců a jejich derivátů, jednak sémantické složky větných struktur. Pád je nejvýznamnější větněkonstitutivní gramatický prostředek substantiva.⁴

Obdobně lze vnímat kategorii pádu i u osobních zájmen, která jsou v této práci v zastoupení v poměrně velké míře. Zájmena, jádro návstavbového slovního druhu pronominalia, disponují v zásadě týmiž gramatickými prostředky jako příslušné základní slovní druhy, tj. prostředky jmennými, rodem, číslem a pádem. Není tomu však u všech zájmen stejně: jiná je situace u zájmen substantivních a jiná u zájmen adjektivních. Zatímco adjektivní zájmena v tomto ohledu vykazují plnou shodu s adjektivy, substantivní zájmena se v mnohém od vlastních substantiv liší. Téměř plná shoda je v pádovém systému⁵

Kategorie pádu se podobně jako číslo vyskytuje ve všech jazycích. Stejně jako u rodu bylo její zavedení do školních gramatik motivováno deklinací řeckých a latinských jmen. Podle latiny bylo zavedeno 6 pádů, později byl ještě pro potřeby slovanských jazyků přibrán instrumentál. Proto je většinou ve školské gramatice češtiny pád spojen s představou ohýbání. Pod touto představou byly pády interpretovány: nominativ jako pád základní, genitiv jako pád posesivní, vlastnický, dativ jako pád adresáta, akuzativ jako pád cíle děje (pův pád nepřátel proti dativu jako pádu přátel), lokativ jako pád místa.

Pád na první pohled není zřetelný v jazycích, které nevyjadřují pádové změny koncovkami nebo nějakými jinými afixy, ale které je vyjadřují např. postavením slov ve větě nebo lexikálními prostředky.⁶

Z hlediska strukturní typologie jazyků se o kategorii pádu ve světových jazycích Čermák vyjadřuje takto: Pád znají především jazyky flektivní, aglutinační a introflexní, i když v různé podobě. Zatímco flektivní jazyky mívají pro týž pád podle rodů a deklinačních vzorů více koncovek (často mnoho), aglutinační jazyky, které neznají rod (a v podstatě ani různé

---

⁴ Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. (s. 53)

⁵ Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. (s. 101)

⁶ Palek, Bohumil. *Základy obecné jazykovědy*. Praha: SPN, 1989. (s. 224)

deklinací vzory), mívají pro týž pád koncovku jen jedinou, obv. však ve dvou variantách (pro potřebu vokálové harmonie). (...) V jazycích, které pády nemají (a nemají tudíž obv. ani tzv. volný slovosled), vyjadřují spolu se slovosledem jejich funkci předložky a adverbia. Pokud jazyk pády má, tvoří jim konkurenci paralelně existující předložky nebo záložky, ovšem v součinnosti s nimi, nikoliv výlučně; český lokál je dnes už pádem výlučně předložkovým.⁷

2.1. Dativ

2.1.1. Sémantika dativu

V plném souladu s obecnou sémantikou zaměřenosti má dativní objektový komplement charakter předmětu, na nějž je sémantika dominujícího slovesa zaměřena. Jsou to:

- (a) participanty beneficentního a interesentního charakteru
- (b) dativní komplement, který může stimulovat aktivitu participantu agentového typu např. tím, že jde o podnět smyslového nebo intelektuálního reagování
- (c) dativní komplement vyjadřující proživatele takto stimulovaného děje/stavu, přičemž stimulátor má formu subjektového N
- (d) stimulačně aktivní dativní komplement mající zároveň vedle role stimulátoru roli pacientu
- (e) dativní komplement mající sémantiku akceptora, který je v perspektivě události změny vlastnictví
- (f) dativní komplement mající charakter objektu lokálního směřování^{8 9}

---

7 Čermák, František. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011. (s. 175)

8 Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. (s. 58)

9 Havránek se k objektu ve 3. pádu vyjadřuje (pouze) takto: Předmět v 3. pádě (dativu) doplňuje cíl nebo směr děje (Havránek, Bohuslav. *Česká mluvnice: Vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1988. s. 369)

2.1.2. Dativ jako pád nepřímého objektu

Variabilita toho, co se nazývá morfologickými pády, způsobila, že pojem pádu v té podobě, v jaké se zformoval v tradiční gramatice, se stal zcela nevyhovujícím. Výsledkem toho pak je formulace pádů jako kategorií sloužících jisté syntaktické funkci (hloubkové pády). V tomto smyslu je nejznámější návrh Ch. Fillmora (1968) na rozlišení pádů podle toho, jakou sémantickou funkci v rámci syntaxe věty reprezentují. Jde samozřejmě o pády nelokální, protože interpretace lokálních pádů není spojena s takovou významovou variabilitou jako u nelokálních morfologických pádů. Přitom nelokální morfologické pády, jak patrně z řady flexivních a aglutinačních jazyků, tvoří základ syntaktické struktury věty, neboť právě tyto pády specifikují základní syntaktické funkce. J. Lyons (1968) poněkud modifikoval původní Fillmorův návrh a přiblížil ho dosavadnímu pojetí pádů. Podle Lyonse je třeba rozlišovat tyto pády: (...) (iii) pád nepřímého objektu (= dativ)¹⁰

Šmilauer dále rozděluje dativ předmětný na dva druhy: (a) je jediným předmětem některých sloves – dativ přímý: *vila se podobala kleci* atd., (b) je osobním předmětem vedle předmětu věcného, zvláště akuzativního – dativ nepřímý: *Teta mi četla litanie.* atd.¹¹ V této práci v drtivé většině převažuje typ (b) osobní předmět.

2.1.2.1. Adresát

Čermák označuje dativ kromě pádu nepřímého objektu také jako pád objektu životného či adresáta.¹² Právě adresát se často objevuje ve funkci předmětného dativu. Jako takový konstituuje jednu ze tří komunikačních osob¹³ účastnících se daného řečového aktu: mluvčí, adresát (posluchač) a předmět (téma).^{14 15}

---

¹⁰ Palek, Bohumil. *Základy obecné jazykovědy*. Praha: SPN, 1989. (s. 225)

¹¹ Šmilauer, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*. Praha: SPN, 1980. (s. 280)

¹² Čermák, František. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011. (s. 176)

¹³ „Osobou“ se zde nemíní lidská bytost, nýbrž komponent komunikace.

¹⁴ Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. (s. 89)

¹⁵ Petr se zmiňuje o předmětu komunikace jako o informaci: U sloves mluvení a mentální činnosti vystupuje *patiens* ve značně specifické modifikaci – nazýváme ji *informace*; vedle tohoto *patientu* vystupují u těchto sloves některé další komplementové role, a to *příjemce* (adresát) a *zdroj*. (Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. s. 55)

Petr se o tomto rozvržení vyjadřuje takto: V řečové perspektivě funguje subjekt (subjektový participant) buď přímo, jako partner/účastník komunikačního aktu (postavení mluvčího lze vyjádřit zájmenem *já*, postavení adresáta zájmenem *ty*), nebo nepřímo jako neúčastník/“nepartner“ (postavení lze vyjádřit zájmenem *on*). U subjektu se projevuje dvojitý protiklad, který se reflektuje v soustavě kategorie slovesné osoby (v obou číslech) podobně jako v soustavě osobních zájmen:

a) subjekt je (alespoň zčásti) referenčně totožný s partnerem komunikačního aktu:

- s mluvčím

- s adresátem

b) subjekt není referenčně totožný s partnerem komunikačního aktu

Z významu „nepartnerství“ plynou všechny funkce tvarů 3. os. sg i pl, tj. jak vztahování děje k předmětu (tématu) komunikačního aktu, tak i vyjadřování děje nevztaženého ani k osobě (lidské bytosti), ani k věci, tzn. vyjadřování bezagentních nebo deagentních (nečleněných) dějů i nedějů.¹⁶

Protože se ve své práci zaměřuji na případy, kdy je dativní subjekt vyjádřen tvarem dativu osobního nebo neurčitého zájmena, zmíním se ještě o osobních zájmenech jakožto třídě deiktických slov spjaté vztahem ke komunikačním „osobám“. Osobní zájmena – personalia (*já, ty, my, vy, on, ...*) ukazují v podmínkách konkrétní komunikační situace ke třem komponentům komunikace (komunikačním „osobám“, tj. partnerům – účastníkům a nepartnerům – neúčastníkům komunikačního aktu): k mluvčímu, adresátovi (posluchači) a předmětu (tématu) komunikačního aktu, a tím je jako takové jednoznačně /jen pro danou situaci, proto jde o potenciální referenci) identifikují. Orientace (perspektiva) vychází vždy od mluvčího (z hlediska mluvčího) daného komunikačního aktu. Jakožto ukazatelé souřadnic řečového aktu rozlišují osobní zájmena v zásadě tři komunikační osoby: 1. osoba – mluvčí; 2. osoba – adresát; 3. osoba – předmět (téma) komunikace. (...) Osobní zájmena jsou přitom základním a zakládajícím prostředkem tohoto rozlišování (orientace v komunikační situaci); v podstatě shodovým prostředkem jsou pak slovesné osobní koncovky.¹⁷

---

¹⁶ Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. (s. 157)

¹⁷ Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986. (s. 89)

2.2. Dativ v japonštině

Japonština se z hlediska strukturní typologie řadí mezi jazyky aglutinační. V jako takovém v něm převládají tyto vlastnosti: vyjadřování gramatických funkcí afixy (=prefix, infix, sufix, takže nejsou jenom připojované, ale jako příznakové morfémy také vkládané do většinou do komplexních slovesných útvarů) připojovanými ke kořenu/kmenu, přičemž jeden afix má vždy jen jednu funkci. V japonském slovesném tvaru *kakanakatta* („nenapsal“) jsou například k takzvanému A-kmeni připojeny morfémy nesoucí příznaky záporu a minulosti. Za aglutinující infixy, případně sufixy považují japonští jazykovědci i kombinace substantiva následovaného částicemi s příznakem pádového nebo kontextového vztahu, například *watakuši kara wa* („ode mě“ - tematizováno) nebo *kare no wo* („to jeho“ v akuzativu).¹⁸ Nicméně o tom, v jaké míře se aglutinace podílí na slovo tvorbě v japonštině a co je za ni považováno, probíhá mezi odborníky neukončená debata.

2.2.1. Nepřímý objekt

Dativní význam se v japonštině typicky projevuje formou nepřímého objektu (*kansecu mokutekigo* 間接目的語) značeného partikulí *ni*. Ten se objevuje se slovesy dávání, informování atd. Martin rozlišuje např. DATIV PROSPĚCHOVÝ “pro, kvůli”, japonsky ve významu *no tame ni* (kvůli, pro, za účelem) a DATIV KONFRONTAČNÍ “vůči, vzhledem k”, japonsky ve významu *ni taišite* (stát proti něčemu/někomu, být konfrontován), např. *hana ni šinsecu da* (je laskavý k matce), *sake ni jowai* (snadno se opije), *keiken ni tobošii* (má nedostatečné zkušenosti). (...)

Dále Martin přibližuje slovesa, která se těší dativní valenci – jsou to ta, která zahrnují význam dávání předmětů či vykonávání laskavosti (*jaru/ageru*, *kureru/kudasaru* – viz Prokazování laskavosti) a přenos předmětů či zpráv: *okuru* (posílá), *kasu* (půjčí), *uru* (prodává), *dasu* (platí), *miseru* (ukáže), *šimesu* (ukáže), *ošieru* (učí), *iu* (říká), *cutaeru* (předává, vyřizuje), *hanasu* (mluví – k někomu) (také s reciproční valenci); *čúmon suru* (objednává), např. *Hirumeši wo sušija NI čúmon suru* (Objednám oběd ze suši restaurace). S

---

¹⁸ Tanaka, Harumi a kol. *Gengogaku njúmon* (Úvod do lingvistiky), Tókjó, Taišúkan, 1975. s. 70.

kauzativy a pasivy reprezentuje dativní výraz faktického činitele; to samé lze říci o příjemci laskavosti (*šite morau*), ale to považujeme za ablativní valenci, přestože běžnější označení je partikulí *ni* než *kara* – na rozdíl od příjemce daru (*morau*), kde je běžnější označení partikulí *kara*. Se slovesy *šireru* (*je oznámeno*), *cutawaru* (*je předáno*), *omoeru* (*je považováno*), *mieru* (*vypadá*), a *kikoeru* (*je slyšet*) je nejlepší zacházet jako s pseudo-pasivy, pokud chceme odůvodnit použití partikule *ni* jako označení sémantického činitele základního aktivního slovesa v každém případě; *hanmei suru* (*objasní se*) možná patří společně s *wakaru* (*rozumí*) pod quasi-posesivní slovesa.

Často se také jak v češtině, tak v japonštině setkáváme s rolí beneficienta v českém dativu, v japonštině často označeného partikulí *ni*. Jeho existenci implikují slovesa vyjadřující dávání, posílání, sdílení informace, ukazování atd.¹⁹

2.2.2. Doplněk

V japonštině se také v souvislosti s pojmem dativ (*jokaku* 与格) zmiňuje pojem doplněk (*hogo* 補語). Nicméně, jak je vidět, samotní japonci nejsou v jeho definici zdaleka zajedno: Doplněk je jedním ze skladebních prvků věty. V zásadě se považuje za prvek odpovídající anglickému *complement* (*doplněk*), ale co se týče japonštiny jakožto mateřského jazyka, jsou lidé, kteří označují doplněk v širším slova smyslu jako slovo doplněné pro ucelení přísudku včetně předmětu nebo jiného rozvíetí, nebo lidé, kteří naopak všechno nazývají předmětem, a nebo lidé, kteří rozlišují předmět od doplňku. Pro poslední skupinu se ve větě „(Horká) voda se stane (studenou) vodou.“²⁰, „Nazval koně jelenem.“²¹ označuje „vodou“, „jelenem“ jako doplněk. Řekneme-li „Voda se stane“, „Koně nazval“, výraz není dostatečný a pokud neřekneme ještě slova jako „vodou“ nebo „jelenem“, nemůžeme uspokojit posluchače. Naproti tomu, adverbální rozvíetí jako „Kočka spí na verandě.“, „Dala jsem si kalíšek sake.“ nejsou ve

---

¹⁹ Martin, Samuel E.: *A reference grammar of Japanese*. 3rd print. Rutland (Vermont), 1991., s. 191

²⁰ V japonštině existují odlišné jednoslovné výrazy pro „horkou vodu“ a „studenou vodu“. Pro účel demonstrace syntaktických a jiných funkcí těchto výrazů si tedy slova „horká“ a „studená“ vložíme do závorek a pouze si představme jejich význam u slov „voda“.

²¹ Toto je v japonštině idiom vyjadřující „Snažit se z pozice autority násilím prosadit něco nesmyslného.“

věť nezbytné, a právě zde lze rozlišit doplněk od jiného rozvití. Dále jsou lidé, kteří rozeznávají doplněk podle toho, že to musí být slovo neohebné. Potom by slovo „vodou“ ve větě „(Horká) voda se stane (studenou) vodou.“ bylo doplňkem, zatímco slovo „silným“ ve větě „Vítr se stane silným.“²² by bylo adverbální rozvití. Nicméně, jak se snažíme podrobně rozebrat rozličné případy, stává se běžným prosté zařazení doplňku mezi adverbální rozvití s tím, že v japonštině je takoveto podrobné rozdělení v principu nemožné. Na druhé straně, Jošizawa Jošinori tvrdí, že výrazy jako „představu“ ve větě „Nemít ani představu.“ nebo „k chuti“ ve větě „Přišlo (mi) k chuti.“ je třeba vidět jako doplněk v novém smyslu.²³

---

²² Zde opět zdánlivě neobratný překlad vychází z nutnosti doslovného překladu za účelem zachování názornosti příkladu.

²³ *Kokugogaku daijiten*. Tókjódó šuppan, 1980. s. 835-6.

3. Způsoby vyjádření dativu v překladové literatuře

Příkladové věty jsem rozdělila do kategorií podle způsobu překladu českého dativu do japonštiny. Ten se realizuje prostřednictvím různých gramatických i sémantických prostředků. Jako první jsem stanovila kategorii Partikule *ni*, protože tato partikule je zmiňována jako typická pro vyjádření dativu. Další kategorii tvoří množství ostatních pádových i kontextových partikulí, které dokáží dativní význam vyjádřit. Třetí kategorií jsou Osobně laděné výrazy, čtvrtou větná modalita. Pátou kategorií je Vyjádření jinými prostředky, kam jsem zařadila prostředky nezařaditelné do žádné z předchozích kategorií a konečně šestou kategorií je Implicitní vyjádření, kdy význam dativu lze vyčíst pouze z kontextu či sémantiky přísudku, a nebo vůbec. O jednotlivých kategoriích se rozepisují podrobněji vždy v úvodu konkrétní kapitoly.

3.1. Partikule *ni*

Dativ, v japonštině překládaný jako *jokaku* 与格, je také často označován jako *nikaku* 二格, tedy pád partikule *ni*.²⁴ Partikule *ni* je totiž nejběžnější prostředek vyjádření dativu v japonštině. Viz 2.2.1 Nepřímý objekt

3.1.1. Subjekt v dativu totožný s mluvčím

V následujících příkladech je subjekt v dativu totožný s mluvčím – *mi*, *mně*. V japonštině je vyjádřen některou z variant japonského výrazu pro 1. slovesnou mluvnickou osobu – *wataši*, *waši*, *watakuši*, *boku* – a partikulí *ni*.

V příkladech 1-5 zároveň mluvčí v rámci obsahu své promluvy označuje sám sebe jako adresáta řečového aktu, o kterém referuje. Nelze tedy zaměňovat aktuálního mluvčího a mluvčího referovaného v obsahu jeho promluvy.

---

²⁴ Morioka, Kenji. *Nihon bunpó taikeiron*. Tókjó: Meidži šoin, 1994. s. 474

1. Paní Myersová, řekla mně tuhle jedna paní,

「マイアースの奥さん」とこのあいだも、とある奥さんがわたしにおっしゃ
いました。

„*Maiásu no okusan*“ *to konoaida mo, to aru okusan ga wataši ni oššaimašita.*

- V tomto příkladu je kromě partikule *ni* vyjádřen směr referované promluvy k aktuálnímu mluvčímu jakožto adresátovi pomocí honorifické varianty slovesa *iu - oššaru* (*říci*) (viz 3.3 Slovesa osobní orientace)

2. ... podle toho, pane kolego, co jste mi řekl o obsahu toho dopisu,

きみがわたしに教えてくれた手紙の内容からすると、...

Kimi ga wataši ni ošietekureta tegami no naijó kara suru to, ...

- V tomto příkladu je kromě partikule *ni* vyjádřen směr referované promluvy k aktuálnímu mluvčímu jakožto adresátovi pomocí slovesa osobní orientace *kureru* (*někdo dává mně*) v roli modifikátoru (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

3. „... a řeknou mně všechno, co mají na srdci.“

「心のなかでシコリになっていることをみな、わたくしにおっしゃいます。」

„... *kokoro no naka de šikori ni natteiru koto wo mina, watakuši ni oššaimasu.*“

- Zde je stejně jako v příkl. 1 kromě partikule *ni* vyjádřen směr promluvy k aktuálnímu mluvčímu jakožto adresátovi pomocí honorifické varianty slovesa *iu - oššaru* (*říci*) (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

4. Nikdy bych jí nebyl tak věřil, kdyby mně říkala, co chtěla;

マルチチュカが自分の口でぼくに直接、あんなことを言ったとしたら、ぼくは信じなかったよ。

Maručičuka ga, džibun no kuči de boku ni čokusecu, anna koto wo itta to šitara, boku wa šindžinakatta jo.

5. Hlídač se zarazil a obmezil se na to, že mně nadával přes plot.

線路番は困って、それからは垣根ごしにわしに悪態をつくだけじゃった。

Senroban wa komatte, sorekara wa kakinegoši ni waši ni akutai wo cuku dake džatta.

6. Martička mně psala...

マルチチュカはときどきぼくに手紙をかいてきた.....

Maručičuka wa tokidoki boku ni tegami wo kaitekita...

- Zde je směr děje od činitele k příjemci vyjádřen ještě pomocí slovesného modifikátoru *kuru* (přijít).

7. ... v noci utekla a po půlnoci mi přinesla plnou náruč modrých chryzantém.

ところが夜ともなればぬけ出して、夜中にわしに手にいっぱいの青い菊の花を持ってきてくれる。

Tokoroga joru to mo nareba nukedašite, jonaka ni waši ni te ni ippai no aoi kiku no hana wo mottekitekureru.

- Zde je směr děje od činitele k příjemci vyjádřen ještě pomocí dvou výrazů, a to slovesným modifikátorem *kuru*, který je zde však součástí významového celku *mottekuru* (přinést) a slovesem osobní orientace *kureru* (někdo dává mně) (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

8. Ale ještě jsme s tím nebyli hotovi, když se přihnala Klára s vyplazeným jazykem a cpala mně celou kyticí čerstvě narvaných modrých chryzantém.

しかしわたしがまだ悪態をつきおわらんうちに、クラーラが舌を出したまま走ってきて、いっぱい摘んできたばかりの青い菊の花束をそっくりわたしにくれるんじゃ。

Šikaši wašitači ga mada akutai wo cukiowaran uči ni, Kurára ga šita wo dašita mama hašittekite, ippai cundekita bakari no aoi kiku no hanataba wo wokkuri waši ni kurerundža.

- Zde je směr děje vyjádřen ještě slovesem osobní orientace *kureru* (*nědo dává mně*), v tomto případě v jako plnovýznamovým (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

9. Předevčírem mně dá šéf generálního štábu jeden spis a povídá: ...

参謀長がわたしにおととい一通の文書を渡しながら、こう言ったんだ。

Sanbóčó ga wataši ni ototoi iccú no bunšo wo watašinagara, kó ittan'da.

10. Poslouchejte, dědo, prodejte mi ty modré kytky.

いいかね、じいさん、わたしにその青い花を売らないかね？

Ii ka ne, džísan, wataši ni sono aoi hana wo uranai ka ne?

11. ... máš-li něco proti mně... tedy to, proboha, řekni rovnou!

わたしになにか気に入らないところがあるのなら.....お願いですから、はっきりおっしゃってちょうだい！

wataši ni nanika kiniiranai tokoro ga aru no nara... onegai desu kara, hakkiri oššattečódai!

12. „mně nejde z hlavy ta Mrs Meyersová.“

「ぼくにはあのマイアース夫人のことが、どうも頭からはなれないんだ。」

„*Boku ni wa ano Maiásu fudžin no koto ga, dómo atama kara hanarenainda.*“

13. Vy jste k nám vždycky býval tak hodný ...

あなたはわたしたち二人にいつもとても親切でしたから、...

Anata wa watašitači futari ni icumo totemo šinsecu dešita kara, ...

- Zde je zájmeno *nám* přeloženo pomocí běžného způsobu pro vyjádření plurálu, tedy koncovkou *-tači* a oproti české větě, kde to vyplývá z kontextu, ještě upřesněno numerativem *futari* (dvěma).

14. Dobrá, ráno nato byla první věc, že mi Klára zase přinesla pugét modrých chryzantém.

さてあくる日の朝、まずクララがまたわしのところに、青い菊の花束を持ってきました。

Sate akuruhi no asa, mazu Kurára ga mata waši no tokoro ni, aoi kiku no hanataba wo mottekimašita.

- Zde zřejmě japonský mluvčí cítí větší potřebu vyjádřit kromě směru děje k mluvčímu také pozici mluvčího, v tomto případě jeho domov výrazem *wataši no tokoro* (u mě) (viz 3.2.10. Posesivní partikule *no*). Dále je vyjádření směru děje posíleno ještě slovesným modifikátorem *kuru* (přijít) (viz příkl. 6).

15. ... „představ si, že mně někdo posílá originál dopisu od – ...“

「おどろいたことに、だれかが匿名でおれのところに、ある人物から受け取った手紙の原文を送ってきたのだ。」

„*Odoroita koto ni, dareka ga tokumei de ore no tokoro ni, aru džinbucu kara uketotta tegami no genbun wo okuttekita no da.*“

- Stejně jako v předchozím příkladu je zde vyjádřena pozice mluvčího výrazem *ore no tokoro* (viz 3.2.10 Posesivní partikule *no*) a vyjádření směru děje od činitele k příjemci posíleno slovesným modifikátorem *kuru* (*přijít*).

16. ... aby ke mně *hned* přišel.

...すぐ少佐におれの自宅に来るように伝えてくれ。

... *Sugu šósa ni ore no džitaku ni kuru jóni cutaetekure.*

- I zde je upřesněna pozice mluvčího, tentokrát výslovně výrazem *džitaku* (*vlastní domov*) (viz 3.2.10 Posesivní partikule *no*).

17. Až mně jí, hochu, bylo líto, že se mně tak vydala do rukou.

とうとうへまをして、ぼくの手の中におちたのかと思うとかえって同情してしまったよ。

Tótó hema wo šite, boku no te no naka ni očita no ka to omou to kaette dódžó šitešimatta jo.

- Zde je složený idiomatický výraz *mně do rukou* přeložen doslova jako *boku no te no naka*, přičemž dativ je vztažen na celý výraz (viz 3.2.10 Posesivní partikule *no*).

18. „To nám vezme mnoho času, než nám ten pán bude prozradit svou povahu, svou minulost a své nejvíc skryté ajdýje.“

「人が自分の性格や過去、さらにはだれにも知られたくないアイデア（考え）を人に明かすには、長い時間がかかります」

„*Hito ga džibun no seikaku ja kako, sarani wa dare ni mo širaretakunai aidya (kangae) wo hito ni akasu ni wa, nagai džikan ga kakarimasu*“

- Zde je v českém originálu použito zájmeno *nám*, které ale japonský mluvčí zřejmě pochopil v širším kontextu jako vzažené na lidi obecně, a proto v překladu použil *hito* (člověk – lidé), což v japonštině může implikovat právě neomezenou skupinu příjemců činnosti.

3.1.2. Subjekt v dativu totožný s adresátem

V dalších příkladech je subjekt v dativu totožný s adresátem – *ti, vám*. V japonštině je vyjádřen některou z variant japonského výrazu pro 2. osobu – *anata, kimi* – a partikulí *ni*. Protože se však v japonštině běžně používají výrazové prostředky podobné českému onikání, objevuje se v překladu do japonštiny i tento způsob (např. *minasan*, viz příkl 25, 26)

19. „Tadyhle máme jednu svědkyni proti vám.“

「あなたに不利な証人が一人見えておられる。」

„*Anata ni furina šónin ga hitori mieteorareru.*“

20. „Tak co vám kdo udělal?“

「とすると、いったいだれがなにをあなたにしたというのかね？」

„*Tosuruto, ittai dare ga nani wo anata ni šita toiu no ka ne?*“

21. „Tak já jsem ti jej asi zapomněla poslat, ...“

「じゃあわたし、あなたに手紙を出すのを忘れたんだわ」

„Dža wataši, anata ni tegami wo dasu no wo wasuretan'da wa“

22. ... ten dopis patří k soudním spisům; to jest... já vám jej nesmím ukázat.

この手紙は裁判所の公文書ということになっていますのでね.....つまりあなたにはお見せできないのですよ。

kono tegami wa saibanšo no kóbunšo toiu koto ni natteimasu node ne... cumari anata ni wa omise dekinai no desu jo.

23. Já ti řeknu, jak se mně ta má metoda zrovna teď osvědčila v mém... v mém nejsoukromějším životě; zkrátka v mém manželství.

この方法はたった今、ぼくの...ぼくのきわめて個人的な生活、つまり結婚生活のことなんだが、その結婚生活でその有効性が証明できたばかりなんだが、それをきみに話しておきたいんだ。

Kono hóhó wa tattaima, boku no... boku no kiwamete kodžintekina seikacu, cumari kekkonseikacu no koto nanda ga, sono kekkonseikacu de sono júkósei ga šómei dekita bakari nanda ga, sore wo kimi ni hanaši šiteokitain'da.

24. ... kamaráde, já jsem si ten dopis přečetl a já ti jej ukážu, protože jej nosím s sebou.

つまり、ぼくはその手紙を読んでしまったんだ。きみにもその手紙を見せてあげるよ。いつも持ち歩いていて、ここにあるから。

Cumari, boku wa sono tegami wo jondešimattan'da. Kimi ni mo sono tegami wo miseteageru jo. Icumo močiaruiteite, koko ni aru kara.

- Zde se opět zdůrazňuje směr děje, tentokrát od mluvčího k adresátovi, pomocí slovesa osobní orientace *ageru* (*já dávám tobě*) (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

25. “Ale po tom vám nic není.”

「だが、そんなこと きみには関係ないじゃないか」

“*Daga, sonna koto kimi ni wa kankei nai dža nai ka*”

- Zde je použití partikule *ni* dáno dominací výrazu *kankei* (*aru/nai*), který vyžaduje její použití v závislém větném členu.

26. ... „experiment, který já vám budu ukázat, ...“

わたしがこれから みなさんにお見せする実験は、...

Wataši ga korekara mina-san ni omisesuru džikken wa, ...

- Zde je vyjádření zamýšleného směru činnosti podpořeno použitím skromného výrazu *omisesuru*, který implikuje směr od mluvčího k adresátovi/ům (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

27. Já vám to nebudu vyložit theoretically, to jsou asociace, potlačené představy, trochu sudžesce a takové věci.

わたしは みなさんになぜこんなことができるのかセオリティカリー（議論的に）説明はしません。

Wataši wa mina-san ni naze konna koto ga dekiru no ka seoritykarí (girontekini) secumei wa šimasen.

3.1.3. Subjekt v dativu totožný s neúčastníkem komunikačního aktu

V největším počtu příkladů stojí subjektivý participant mimo mluvčího i adresáta, tedy v pozici neúčastníka komunikačního aktu (viz 2.1.2.1 Adresát). Jedná se tedy v češtině jednak o osobní zájmena ve formě dativu *mu*, *jí*, jednak o konkrétní osoby. Zajímavá je tendence japonštiny osobní zájmena konkretizovat, tedy nahrazovat je výrazy subjektů, které zájmena zastupují, přestože existují jejich přesné překlady *kare (ni)* a *kanodžo (ni)*.²⁵

28. „Řekněte mu, milé dítě, že mu hrozí veliké nebezpečí.“

「お父様に、大きな危険が身にせまっているとお伝えください。」

„*Otósama ni*, *ókina kiken ga mi ni sematteiru to ocutaekudasai*.“

29. „Vyříd'te mu, že ho budu čekat.“

「わたくしがお待ちしておりますと、お父様にお伝えくださいまし。」

„*Watakuši ga omačišiteorimasu to, otósama ni ocutaekudasaimaši*.“

30. Vřele jsem mu poděkoval, ...

わしは線路番に厚く礼をのべました。

Waši wa senroban ni acuku rei wo nobemašita.

31. ... telefonoval mu ministr vnitra,

と内務大臣が大臣に電話をよこしました。

to naimu daidžin ga daidžin ni denwa wo jokošimašita.

---

²⁵ Na rozdíl od předchozích dvou skupin, kdy je dativní subjekt totožný s mluvčím, resp. adresátem, zde nedochází tak často k posilování významu směru děje pomocí sloves osobní orientace.

- Zde je vyjádření směru děje posíleno slovním spojením *denwa wo jokosu*, tedy *telefonovat (někomu)*.

32. Dáte mu něčí rukopis v nezalepené obálce;

その男に、だれかの書いたものを開いたままの封筒に入れてわたすと、...

Sono otoko ni, dareka no kaita mono wo hiraita mama no fútó ni irete watasu to,...

- Zde je vyjádření směru děje posíleno významem slovesa *watasu* – *předit (komu)*, které samo o sobě implikuje existenci příjemce děje.

33. “Dal jsem mu totiž padesát korun,”

「おれはあの男に五十コルナやったよ」

„*Ore wa ano otoko ni godžú koruna jatta jo*“

- Zde je směr děje naznačen také samotným významem slovesa *dát*, které je navíc použito v osobně laděné formě *jaru*, čímž je význam ještě posílen (viz 3.3 Slovesa osobní orientace).

34. ..., řekl jí pan sudí, ...

...判事は彼女に申しました。

... *handži wa kanodžo ni móšimašita*.

- Zde je směr děje posílen opět slovesem osobní orientace *mósu* (viz).

35. Dal jsem jí korunku a ukazoval jsem jí tu chryzantému:

わしはクララに一コルナ紙幣を一枚やるとその菊の花を指さして...

Waši wa Kurára ni iči koruna šihei wo ičimai jaru to sono kiku no hana wo jubisašite...

- Viz příkl. 33.

36. Kníže jí podýval stokorunu, ...

公爵はクララに百コルナの紙幣をくれてやった。

Kóšaku wa Kurára ni hjaku koruna no šihei wo kuretejatta.

- Zde je směr děje posílen jak významem slovesa *kureru* – dávat (komu), tak osobně laděným výrazem *jaru* (viz příkl. 33).

37. Ovšem hned si uvědomil, že jí křivdí, a řekl mírněji:

こう言った直後に、大臣はすぐ奥さんに悪いことをしたと気付きました。

Kó itta čokugoni, daidžin wa sugu oku-san ni warui koto wo šita to kizukimašita.

38. ... děl pan ministr své choti nabíraje si důkladnou dávku salátu, ...

大臣はフォークでサラダをたっぷりすくいたがら、奥さんに言いました。

Daidžin wa fōku de sarada wo tappuri sukuita kara, oku-san ni iimašita.

39. Rubner, který už na to čekal, podal hned velikému Jensenovi popsany list papíru.

そういわれるのを今か今かと待っていたルブネルは、すぐ大イエンセンに字をいっぱい書いた紙きれをわたした。

Só iwareru no wo imakaimaka to matteita rubneru wa, sugu Dai-Iensen ni dži wo ippai kaita kamikire wo watašita.

- Viz příkl. 32.

40. ... dal tomu Jensenovi list rukopisu od své ženy.

...イエンセンに自分の奥さんが書いたものを渡したんだ。

... *Iensen ni džibun no okusan ga kaita mono wo watašitanda.*

- Viz příkl. 32.

41. To víš, teď to hledím Martičce vynahradit;

だが、ぼくはいまマルチチュカにつぐないをしている。

Daga, boku wa ima Maručičuka ni cugunai wo šiteiru.

42. Příližně v téže době řekl mladý muž, zde nazývaný Arturem, paní Martičce:

ところがほぼこの時間に、この話の中ではアルトゥルと呼ばれているあの若い男が、マルチチュカ夫人にきいていました。

Tokoroga hobo kono džikan ni, kono hanaši no naka de wa Arutoru to jobareteiru ano wakai otoko ga, Maručičuka fudžin ni kiiteimašita.

43. „Poslyšte, pane Dastychu,“ řekl zamyšleně policejní úředník dr. Mejzlík starému kouzelníkovi, ...

「ダスチフさん、まあ聞いてください」と、警察官のドクトル・メイズリークが年とった占い師に、思案にくれた顔でいう。

„Dasučefu-san, má kiite kudasai“ to, keisacukan no doktoru Meizuríku ga tošitotta uranaiši ni, šian ni kureta kao de iu.

44. ... povídal vyšetřující soudce Mates svému nejbližšímu příteli, ...

...と予審判事のマテスさんはいちばんの親友にはなしかけました。

...to jošinhandži no Matesu-san ga ičiban no šin'jú ni hanašikakemašita.

45. Musím to předložit ministerské radě.

閣議にかける必要がある。

Kakugi ni kakeru hicujó ga aru.

46. Za chvíli pak už pan ministr hlaholně telefonoval ministrovi vnitra:

しばらくして、大臣は内務大臣に大きな声で元気に電話をかけていたのです。

Šibaraku šite, daidžin wa naimu daidžin ni ókina koe de genki ni denwa wo kaketeita no desu.

47. “A ještě něco: služce řekni, že ten zloděj ukradl nějaké konzervy, nic víc.”

「それと、お手伝いには泥棒はなにかカンヅメを盗んでいったようだがほかに被害がなかった、とでも言っておいてください」

„Sore to, otecudai ni wa dorobó wa nanika kanzume wo nusundeitta jó da ga hokani higai ga nakatta, to demo itteoitokudasai“

48. ... ale kdybys těm lidem nějak naznačil, že plukovník Hampl slíbil deset tisíc –

だが、ハンプル大佐が一万コロナ出す約束をしたと、連中にそれとなくにおわせておいてくれれば十分だ。

Daga, Hanpuru taisa ga ičiman koruna dasu jakusoku wo šita to, renčú ni soretonakuni owaseteoitokurereba džúbun da.

49. Víte, s tím tygrem, to snad bylo trochu teatrální, ale porotcům se to líbilo.

もっともあの虎のところはいくらか芝居がかっていたがね、陪審員たちにはあれが受けたのだよ

Mottomo ano tora no tokoro wa ikuraka šibai ga katteita ga ne, baišin'intachi ni wa are ga uketa no da jo

50. ... pravil honem a strčil panu Pištorovi do ruky padesátikorunu.

...と大佐は早口で言うと、ピシュトラさんの手に五十コロナ紙幣をにぎらせたのです。

... to taisa wa hajagučide iu to, Pišutora-san no te ni godžú koruna šihei wo nigirasete no desu.

- Zde je slovní spojení *panu Pištorovi do ruky* přeloženo jako *Pišutora-san no te ni*, forma dativu je tedy vztažena na celé spojení.

51. ... tak on si zavolač četníky, každému dal do ruky jeden květ modré chryzantémy a slíbil jim nevím co, když mu najdou, kde to roste.

公爵は憲兵を呼び集めると、ひとりひとりの手に青い菊の花を一輪ずつわたして、その咲いているところを見つけてくれたら、ほうびに望みしだいのものをやると約束した。

Kóšaku wa kenpei wo jobiacumeru to, hitorihitori no te ni aoi kiku no hana wo ičirin zucu watašite, sono saiteiru nokoro wo micuketekuretara, hóbini nozomi šidai no mono wo jaru to jakusoku šita.

- Viz příkl. 50.

52. Plukovník neodolal tomu pokušení a zavolač telefonem podplukovníka Vrzala;

大佐はこの誘惑に負けて、電話でヴルザル少佐を呼び出したのです。

Taisa wa kono jūwaku ni makete, denwa de Vruzaru šósa wo jobidašita no desu.

- Protože v tomto příkladu nejde o lidskou osobu jakožto příjemce děje, jedná se jistě o vazbu s partikulí *ni* danou slovesem *makeru* (*prohrát*).

53. Proto jsem dal modré pompónce chryzantémě jméno Klára.

こういうわけでわしは、その青い菊の花にクララという名をつけました。

Kóiu wake de waši wa, sono aoi kiku no hana ni kurára toiu na wo cukemašita.

- Ani zde se nejedná o živou osobu v roli příjemce děje, nicméně *dát jméno* je činnost typická pro živé osoby, dá se tedy říci, že *hana* je v tomto případě personifikováno.

54. „... to se ví, zapadl ke Třem pannám.“

「やつはもちろん”三人の乙女”に泊まりました。」

„*Jacu wa močiron 'Sannin no otome' ni tomarimašita.*“

- Zde je partikulí *ni* označen místní cíl děje.

3.1.4. Subjekt v dativu vyjádřen neurčitým záporným tvarem os. zájmena

Poměrně často je zde zastoupeno negativum v dativu *nikomu*, které je do japonštiny překládáno poměrně pravidelně *dare ni mo*, s tím, že partikule *ni* je vložena mezi interogativum *dare* a partikuli negativizující *mo*.

55. ... není nikomu nic dlužen,

だれにも借金をしませんし、

dare ni mo šakkin wo šimasen ši,

56. ... tahle osoba by asi nikomu nepřiznala, co si myslí.

この人は、自分の本心をだれにも話したことはないでしょう。

Kono hito wa, džibun no honšin wo dare ni mo hanaši šita koto wa nai dešó.

57. Nikomū bych to nepovídal, ale já se ti tak za něco stydím, že to musí ze mne ven;

このことはだれにも打ち明けていない。しかしぼくにはきみに悪いことをしたという気があるので、どうにも黙ってられなくてつい口から出てしまった。

Kono koto wa dare ni mo učiaketeinai. Šikaši boku ni wa kimi ni warui koto wo šita toiu ki ga aru node, dónimo damatteirarenakute cui kuči kara detešimatta.

58. ... nikomū to neříkejte.

だれにも内密にしてくれないとね。

Dare ni mo naimicu ni šite kurenai to ne.

59. “... víš, neříkej o tom nikomū.”

「...だれにも言わないでくれ。」

„... *Dare ni mo iwanaide kure.*“

60. “Ale já jsem to neřekl nikomū, čestné slovo.”

「いや、だれにも言ってない。うそじゃないぞ。」

“*Ija, dare ni mo ittenai. Uso dža nai zo.*”

61. “O tom ukradeném spise zatím ovšem nikomu neříkej; ...”

「出頭の命令があるまでは、盗まれた文書のことはだれにも言ってもらっては困ります。」

“*Šuttó no meirei ga aru made wa, nusumareta bunšo no koto wa dare ni mo ittemoratte wa komarimasu.*”

3.2. *Wo* a jiné partikule

Poměrně časté jsou příklady, kdy forma dativu v češtině odpovídá v japonštině vyjádření pomocí jiné partikule než *ni*. Partikule v japonštině se dělí na tzv. pádové a kontextové.

3.2.1. *Wo*

Partikulí *wo* je v japonštině běžně vyjadřován akuzativ (*taikaku* 体格, *mokutekikaku* 目的格). Označuje přímý objekt pohybu nebo činnosti vyjádřené slovesem.²⁶ Nerovná se ale vždy vyjádření akuzativu v češtině. Jedná se zejména o případy sloves, která se obligatorně pojí s partikulí *wo*. Např. objekt slovesa *šindžiru* (*věřit*) je zpravidla označován partikulí *wo* (viz příkl. 67-69), což by doslovně přeloženo do češtiny znamenalo *věřit (koho, co)*.

Naproti tomu si vezmeme sloveso *miru* (*vidět, podívat se*). Zdálo by se, že zde je použití akuzativu celkem přirozené i v češtině – *vidět (koho, co)*, *podívat se (na koho, co)*. V příkl. 62-63 je totiž v češtině skutečný cíl (objekt) děje „dívání se“ (*nos, boty, prsty*) skutečně ve formě akuzativu. Nicméně, v japonském překladu je příslušnost tohoto objektu k dativnímu objektu (*mu, gaunerovi, fenoménu*) vyjádřena posesivní partikulí *no*. Dativní objekt v češtině tedy v japonštině přechází do funkce rozvíti akuzativního objektu s posesivním významem.

---

²⁶ *Kokugogaku daidžiten*. Tókjódó šuppan, 1980.

62. „Pane, já jsem se mu ani nepodíval na nos...“

「ぼくはその男の顔を見やりもせず、...」

„*Boku wa sono otoko no kao wo mijari mo sezu, ...*“

63. „Prosím vás, kdybych náhodou nebyl šel do té Dlážděné ulice a náhodou se nepodíval tomu gaunerovi na boty ...“

「もしぼくが偶然にドラージジェナー街に行かず、また偶然にあいつの長靴を見なかったら、...」

„*Moši boku ga gúzenni Dorádžidžená-gai ni ikazu, mata gúzenni aicu no nagagucu wo minakattara, ...*“

64. Tak já přijdu, pane Janowitz, ale jen abych se tomu vašemu fenoménu podíval na prsty.

それじゃ、ヤノヴィッツさん、ともかく行きましょう。しかし、あなたがしきりに感心しているその不思議な現象の正体を見破るためですよ。

Soredža, Janoviccu san, tomokaku ikimašó. Šikaši, anata ga šikirini kanšin šiteiru sono fušigina genšó no šótai wo mijaburu tame desu jo.

65. „...a jenom tak čumím k zemi.“

「...地面を見たままです。」

„...*džimen wo mita mama desu*.“

- Zde je v češtině dativem vyjádřen směr *k zemi*, který je ale v japonštině eliminován a význam je omezen na *na zem*. V takovém smyslu by vlastně akuzativ v japonštině odpovídal akuzativnímu vyjádření v češtině.

66. ... a šla po špičkách ke knihovně.

...思いきって忍び足でこっそりと書庫を見に行っただのです。

... *omoikitte šinobiaši de kossorito šoko wo miniitta no desu.*

- Zde je české vyjádření činnosti a směru *šla ke knihovně* přeloženo do japonštiny jako *šla se podívat na knihovnu*. Tento výraz by tedy v doslovném překladu do češtiny opět odpovídal českému akuzativu.

67. Čemu tedy věřím?

じゃあなにを信じているかって？

Džá nani wo šindžiteiru katte?

- Toto je typický příklad vynucení vazby objektu s partikulí *wo* slovesem *šindžiru* (věřit).

68. „Víš, hochu, já se ti až stydím, že mně on, Franci, teď tak hrozně věří.“

「ねえ、フランチはわたしのことをすっかり信じてしまったのよ。わたし恥ずかしいし、つらいわ。」

„Né, Furanči wa wataši no koto wo sukkari šindžitešimatta no jo. Wataši hazukašii ši, curai wa.“

- Zde je objekt v dativu *wataši* doplněn abstraktním výrazem *koto* (věc). To je jev (substantivizace), ke kterému v japonštině dochází zcela běžně v případě vazby se slovesy vyjadřujícími mentální aktivity. Jinak se jedná o stejný případ použití partikule *wo* se slovesem *šindžiru* jako v příkl. 6.

69. ... dělám, jako bych jim věřil, ještě jim pomáhám, aby jim huba líp jela, a číhám, až z nich vyletí nějaké to bezděčné, nechtěné slovíčko; ...

相手のことを信じているふりをして、口がもっとなめらかに動くお手伝いまでしてやるってわけだ。こうしておいて、言わないでもよかった言葉が思わず出てしまうのを黙って待っているんだよ。

Aite no koto wo šindžiteiru furi wo šite, kuči ga motto namerakani ugoku otecudai made šitejaru tte wake da. Kóšiteoite, iwanaidemo jokatta kotoba ga omowazu detešimau no wo damatte matteirunda jo.

- Zde se jedná o stejný případ jako v příkl. 68.

70. Kde říkáte, že se tomu naučil?

どこでその術をならったというんです？

Doko de sono džucu wo naratta toiundesu?

- Zde podobně jako u slovesa *miru* nebo *šindžiru* dochází k vynucení partikule *wo* pro vyjádření objektu slovesa *narau* (*naučit se*). Zde by byl naopak opět v češtině přirozenější akuzativní výraz *se to naučil*, dativní výraz *se tomu naučil* je zastaralý.

71. Nemysli si, prosím, že mně to namluvíš!

おれを丸めこもうたって、そうはいかないぞ！

Ore wo marumekomótatte, só wa ikanai zo!

- I zde si sloveso *marumekomu* (*přimět*) vynucuje pro označení svého objektu partikuli *wo*.

72. Všecko, co ti vypovídá obviněný, je předem vymyšlené a narafičené; všecko, co ti vypovídá svědek, se může řídit vědomým nebo i nevědomým úmyslem obviněnému pomáhat nebo přitížit.

被告の陳述だってすべて前もってよくよく考えて、でっちあげたものだ。証人の陳述もすべて、意識しているか無意識かは別にして、被告を助けようとしているか、不利な立場に追い込もうとしているか、そのどちらかだ。

Hikoku no čindžucu datte subete maemotte jokujoku kangaete, deččiageta mono da. Šónin no čindžucu mo subete, išikišiteiru ka muišiki ka wa becuni šite, hikoku wo tasukejó to šiteiru ka, furina tačiba ni oikomó to šiteiru ka, sono dočiraka da.

- A také sloveso *tasukeru* (*pomoci*) vyžaduje pro označení svého objektu partikuli *wo*. V češtině bychom si tento význam mohli přirovnat ke slovesu s akuzativním objektem *zachránit* (*koho, co*).

73. „Někdo vám bude bránit, nějaký starší muž ---“

「だれかあなたのじゃまをする人がいます。どこかの、年配の男の人です—」

„Dareka anata no džama wo suru hito ga arimasu. Dokoka no, nenpai no otoko no hito desu—,

- Zde, obdobně jako u příkl. 62-64 se slovesem *miru*, dochází v japonštině ke kombinaci partikulí *no* a *wo* pro vyjádření vztahu slovesného objektu *džama* (*překážka*), jeho posesivní rozvití zájmenem *anata* a vyjádření syntaktické funkce objektu slovesa. Činnost *bránit* je vyjádřena sinojaponskou složeninou *džama*, která má charakter substantiva, a slovesem *suru* (*dělat*).

74. Vsaďte se, pane, že mu dokážu humbuk.

わたしがその男のインチキぶりをバクロしてみせますからね、おかけになっ
ていいですよ

*Wataši ga sono otoko no inčikiburi wo bakurošitemisemasu kara ne, okakeninatte ii
desu jo*

- I tento příklad se svou syntaktickou strukturou podobá předchozímu. Dativní objekt v češtině přechází v japonštině do funkce posesivního rozvití akuzativního objektu slovesa *bakuro suru*.

3.2.2. E

Partikule *e* a *ni* se rovnají anglickému *to* nebo *in* (*v*, *ve*) nebo *into* (*dovnitř*) nebo *towards* (*směrem k*, *ke*) nebo *for* (*pro*). Obě mohou být použity bez rozdílu se stejnými slovesy, jako *ikimasu* (*jít*), *kaerimasu* (*vrátit se*), *kimasu* (*přijít*), *dekakemasu* (*jít ven*). Teoreticky je mezi nimi rozdíl: *E* vyjadřuje SMĚR, kterým se pohybujeme, kdežto *ni* implikuje, že se pohybujeme NA indikované místo.²⁷

V příkladech 75-77 je význam *ke mně* překládán do japonštiny typickým způsobem, a to rozšířením výrazu *já* (*wataši/watakuši*) slovním spojením přeloženým doslova jako *mé místo* (*wataši/watakuši no tokoro*) s významem místa, na kterém se mluvčí (popř. daná osoba) právě nachází. Teprve toto místo je označeno partikulí *e* vyjadřující směr. Ve všech třech příkladech je směr děje zároveň posílen dominujícím slovesem s významem *přijít*.

---

²⁷ Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 1. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992. s. 27

75. „Měl by ke mně přijít, aby se dozvěděl víc.“

「どうしてももっとくわしいことをお知りになりたかったら、わたくしのところへおいでくださいって。」

„*Dóšitemo motto kuwašii koto wo oširininaritakattara, watakuši no tokoro e oidekudasaitte.*“

76. „Ke mně jich chodí ze Scotland Yardu mnoho, abych jim vyložila karty;

「わたくしのところへはトランプで運勢を見てもらいに、スコットランド・ヤードから大勢おいでになるんですよ。」

„*Watakuši no tokoro e wa toranpu de unsei wo mitemoraini, sukottorando-jádo kara ózei oideninarundesu jo.*“

77. „Tahle osůbka ke mně přišla lehkomyšlně nastrojená, ...“

「この方はわたしのところへハデな服装をしておいでになりました。」

„*Kono kata wa wataši no tokoro e hadena fukusó wo šiteoideninarimašita.*“

78. Pan Artur už asi obratem vrátil, co mu nepatřilo.

アルトゥルさんは、まちがって自分のところへ来た手紙をあいつのところへすぐ送りがえしたのだろう。

Arutoru-san wa, mačigatte džibun no tokoro e kita tegami wo aicu no tokoro e sugu okurikaešita no daró.

- Zde je výraz *co mu nepatřilo* přeložen opisem *mačigatte džibun no tokoro e kita tegami*, tedy doslova *dopis, který přišel k němu (domů)*. V japonském překladu se tedy jedná o stejné výrazové prostředky jako v příkladech 75-77.

79. Běžím k starému knížeti s drahocennou modrou chryzantémou:

わしはそのめずらしい青い菊の花を持って、老公爵のところへとんでいきました。

Waši wa sono mezurašii aoi kiku no hana wo motte, rókóšaku no tokoro e tondeikimašita.

- I v tomto a následujícím příkladu jsou použity obdobné jazykové prostředky jako v příkl. 75-77 pouze s tím rozdílem, že rozvíjejícím výrazem není osobní zájmeno *já*, ale nějaká třetí osoba v konkrétním významu (*rókóšaku* – *starý kníže*, *oba* – *teta*).

80. „Já mám jet do Southamptonu k tetě,“

「わたくし、サザンプトンの叔母のところへ行くことになっておりますの」

„*Watakuši, sazanputon no oba no tokoro e iku koto ni natteorimasu no*“

81. ... pošlete ke mně hned, ale hned asi tři nebo čtyři své nejschopnější lidi ...

すぐ、三、四人、いちばん腕のいいやつをこちらへよこしてもらえないかな
.....

Sugu, san, jonin, ičiban ude no ii jacu wo kočira e jokošite moraenai ka na ...

- Zde je výraz *ke mně* nahrazen výrazem *kočira e*, kdy *kočira* (*tady*) odkazuje na stranu mluvčího, tedy přímo na jeho osobu nebo na místo, kde se nachází.

82. Kdy pojedete k moři?

海へいつ行かれるのですか?

Umi e icu ukareru no desu ka?

- Zde je partikule *e* použita zcela běžným způsobem pro vyjádření směru děje.

3.2.3. *Wa*

Tzv. tematické *wa* je kontextová partikule, kterou mluvčí použije, aby naznačil, že k tomu, o čem je řeč, má ještě co dodat – topikalizace. (Někdy se rozlišuje ještě kontrastivní *wa*.)

Tematizovat lze subjekt, přímý předmět i nepřímý předmět. V takových případech *wa* nahrazuje příslušnou pádovou partikuli.

V příkladech 83 a 84 je partikule *wa* použita ve výrazu, který nahrazuje český dativ a kdy je použití partikule *wa* vyžadováno sémantikou přísudku. Kromě příkladu 83 a 84 je partikule *wa* použita vždy k topikalizaci namísto původní partikule, kterou nahrazuje, takže význam původní partikule je třeba vyvodit z kontextu.

83. „... to se mně zdálo to nejpřiměřenější.“

「わたくしはそれがこの方にいちばんふさわしいように存じましたので」

„*Watakuši wa sore ga kono kata ni ičiban fusawašii jóni zondžimašita node*“

- Zde je český výraz *zdálo se mi* přeložen japonským výrazem „*watakuši wa ... jóni zondžimašita*“, doslovně přeloženo jako „zdálo se mi, že ...“, což je konstrukce rámuující obsahovou větu *sore ga kono kata ni ičiban fusawašii* (*to je pro ni nejpřiměřenější*). Proto je zde použita partikule *wa* označující mluvčího jako téma.

84. Jemu, děl pan votant, to dělá radost, když se ho lidé bojí.

「あの人は」と、陪審判事がいった。「人にこわがられるのが、うれしいのですからね。」

„*Ano hito wa*“ *to, baišinkeidži ga itta. „Hito ni kowagarareru no ga, urešii no desu kara ne.*“

- Zde se jedná o typický příklad použití partikule *wa* označující téma a partikule *ga* označující podmět. Český dativní objekt *jemu* je v japonštině topikalizován – stává se tedy tématem výpovědi (*Ano hito wa*). Obsah vedlejší věty (*když se ho lidé*

bojí) je nominalizován partikulí *no* a označen jako podmět jmenného přísudku partikulí *ga*. Doslovný překlad by, pro představu, vypadal asi takto: „Je-li řeč o něm, to, že se ho lidé bojí, je pro něj potěšující.“

85. „Je na vás podezření, paní Myersová, že krom toho provozujete špionáž, ale já myslím, že se k tomu nepřiznáte.“

「マイアース夫人、あなたにはまだほかに、スパイをはたらいているという疑いがかかっている。でもそんなことはとても自供はしないだろうからな」

„*Maiásu fudžin, anata ni wa mada hokani, supai wo hataraiteiru toiu utagai ga kakatteiru. Demo sonna koto wa totemo džikjó wa šinai daró kara na*“

- Zda partikule *wa* formálně nahrazuje partikuli *wo* za účelem topikalizace jejího významu. Tento způsob topikalizace je vázán na použití větného predikátu v záporném tvaru, kdy u jím rozvíjeného objektu zpravidla dochází k topikalizaci použitím partikule *wa*. Použití partikule *wo* je v japonštině vynuceno slovesem *džikjó suru* (přiznat se). Viz 3.2.1. *Wo*.

86. Pane, já věřím všemu, jenom ne vědě.

ぼくはたいていのものは信じるが、科学だけはだめなんだ。

Boku wa taitei no mono wa šindžiru ga, kagaku dake wa damenanda.

- Zde podobně jako v příkladu 85 partikule *wa* ve výrazu *taitei no mono wa* (dosl. *většina věcí*) nahrazuje partikuli *wo* za účelem topikalizace. V případě výrazu *kagaku wa dame da* je partikule *wa* použita pro topikalizaci podmětu.

87. ... to je všechno pěkné, ale cizincům já věřím jenom na padesát procent, zvlášť když nevím, čím se živí; Rusům věřím ještě méně a těmhle fakírům nejméně;

あなたのいわれることは、一応みなごもつともです。でもわたしは、外国人は五十パーセントしか信用できません。特に、なんで生活しているかわからぬときは、そうなんです。ロシア人はさらに信用できませんし、回数の坊主ときたら、まずほとんど信用できません。

Anata no iwareru koto wa, ičió mina gomottomo desu. Demo wataši wa, gaikokudžin wa godžú pásentó šika šin'jó dekimasen. Tokuni, nande seikacu šiteiru ka wakaranu toki wa, só nandesu. Rošia-džin wa sarani šin'jó dekimasen ši, kaisú no bózu to kitara, mazu hotondo šin'jó dekimasen.

- Zde partikule *wa* nahrazuje partikuli *ga*, opět za účelem topicalizace. Použití partikule *ga* je vynuceno potenciálním tvarem slovesa *šin'jó suru* (důvěřovat), tedy *šin'jó dekiru* (moci důvěřovat), které by v běžném tvaru vyžadovalo použití partikule *wo*, jak tomu bylo v příkl. 86 u slovesa *šindžiru* (věřit).

88. ... ale tomu Vy, Arturku, nerozumíte.

でもアルトゥルさん、あなたにはこんなことはおわかりいただけないでしょうね。

Demo Arutoru-san, anata ni wa konna koto wa owakari itadakenai dešó ne.

- Zde partikule *wa* nahrazuje za účelem topicalizace partikuli *ga*. Její použití je gramaticky vynuceno použitím slovesa *wakaru* (rozumět).

3.2.4. *Ni mukatte*

Význam partikule *ni mukatte* se rovná českému výrazu *směrem k*. Jak v češtině, tak v japonštině se tedy jedná o rozšíření, zdůraznění dativního výrazu *k*, *ke*.

Použití složené partikule *ni mukatte* se ve všech příkladech váže na dativní objekt slovesa vyjadřujícího mluvní akt, tedy označující adresáta komunikačního aktu (viz 2.1.2.1. Adresát).

89. Před lety jsem byl u starého Veitsche; sir James se mi nějak, panečku, chlubil, že jim loni kvetlo jedno chrysanthemum, import přímo z Číny, ...

なん年か前に、わしは例のヴァイチ老人のところへ行ってたことがありました。ジェイムス卿(ヴァイチのこと)は中国からじかに輸入した菊に、前の年、花が咲いたとあって、なにやらしきりに、わしに向かって自慢しておった。

Nannenka mae ni, waši wa tameši no Vaiči ródžin no tokoro e itteta koto ga arimašita. Džeimusu-kjó (Vaiči no koto) wa Čúgoku kara džikani junjú šita kiku ni, mae no toši, hana ga saita toitte, naniyara šikirini, waši ni mukatte džiman šiteotta.

90. ... ale když mně kníže pán z toho vzteku řekl, že jsem stejný idiot jako Klára, namítl jsem mu, že si od takového starého kreténa nenechám nadávat, a šel jsem rovnou k vlaku;

だが公爵がこんなことでカンシャクを起こして、わしに向かってクララ同様のバカ者じゃとおっしゃったときには、わしもあんたみたいな老いぼれジジイに悪態をつかれるすじはねえ、とやりかえして、そのまますぐに駅にやってきた。

Daga kóšaku ga konna koto de kanšaku wo okošite, waši ni mukatte Kurára dójó no bakamono dža to oššatta toki ni wa, waši mo anta mitaina oibore džidžii ni akutai wo cukareru sudži wa nee, to jarikaešite, sono mama suguni eki ni jattekita.

91. „Strejčku,“ povídám mu, ...

「じいさん」と、わしは彼に向かっていう。

„Džísan“ to, waši wa kare ni mukatte iu.

92. “Karlouši,” říkala mu podvacáté jeho paní ...

「あなた」と二十時過ぎに大佐の奥さんが夫に向かってききました。

„Anata“ to nidžú džisugini taisa no oku-san ga otto ni mukatte kikimašita.

- Zde jistě stojí za povšimnutí „překladatelský oříšek“, kdy výraz *podvacáté* si japonský mluvčí vyložil jako *po dvacáté (hodině)*.

93. ... řekl pan Mac Leary jednoho večera své ženě,

「ねえ」とある夜のこと、マック・リアリ氏は妻に向かって申しました。

„Né“ to aru joru no koto, Makku-Riari ši wa cuma ni mukatte móšimašita.

3.2.5. *No tame*

Ve všech uvedených příkladech se jedná o sloveso *šukufuku suru* (*gratulovat*) nebo jeho implikaci.²⁸ Toto sloveso se běžněji pojí s partikulí *wo*; použitím výrazu *no tame* (*kvůli čemu*) je zdůrazněn význam příčiny.

94. „Pane, jakpak si mám gratulovat, když nevím k čemu?“

「なんのためかわけがわからんのに、祝福なんてできますか。」

„Nan no tame ka wake ga wakaran' noni, šukufuku nante dekimasu ka.“

---

²⁸ Toto je dáno faktem, že všechny příkladové věty na sebe v původním textu navazují.

95. „K svému báječnému detektivnímu bystrozraku?“

「自分の摩訶不思議な鋭い探偵眼のためですか。」

„*Džibun no makafušigina surudoi tanteigan no tame desu ka.*“

96. „Nebo k mechanickým policejním zvykům?“

「それとも警察官としての機械的な習慣のためですか。」

„*Soretomo keisacukan tošite no kikaitekina šúkan no tame desu ka.*“

97. „Nebo k šťastné náhodě?“

「それとも運のよい偶然のためですか。」

„*Soretomo un no joi gúzen no tame desu ka.*“

98. „Nebo k nějaké intuici a telepatii?“

「それともなにかのカンか、千里眼のためですか。」

„*Soretomo nanika no kan ka, senrigan no tame desu ka.*“

3.2.6. *To*

Partikule *to* znamená *s, spolu s*. Toto použití *to* může být dále posíleno přidáním *iššo ni*, což doslova znamená *společně*. Je důležité vědět, že *to* se používá pouze u lidí či zvířat: jedná se vždy *s nebo společně s* živými bytostmi, ne s neživými věcmi.²⁹

---

²⁹ Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 1. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992. s. 60

Použití partikule *to* je v obou příkladech dáno významem predikátu, který její použití vynucuje.

99. “A co vám je po tom?”

「それがきみとなんの関係があるんだ？」

“*Sore ga kimi to nan no kankei ga arun'da?*“

- Zde je český idiomatický výraz přeložen do japonštiny výrazem *kimi to kankei aru*, doslova přeloženo *má (to) souvislost s tebou*. Tím se vysvětluje použití partikule *to*, kterou toto slovní spojení vyžaduje a zároveň se partikule *to* (předložka *s, se*) shoduje s českým doslovným překladem.

100. “Nebo se to může rozdělit těm civilním detektivům, že?”

「それとも、警察の刑事たちとわけあったほうがいいかな？」

„*Soretomo, keisacu no keidžitači to wakeatta hó ga ii ka na?*“

- Předpokládám, že zde jde o jemný významový posun při překladu do japonštiny. *Keidžitači to wakeau* znamená doslovně přeloženo *rozdělit se s detektivy*, nikoli *detektivům*. V tomto doslovném zpětném překladu by tedy význam partikule *to* opět odpovídal významu české předložky *s, (se)*.

3.2.7. *Ga*

Partikule *ga* označuje podmět. Výraz s partikulí *ga* se v japonštině, co do pádů, označuje jako nominativ (*šukaku* 主格).

V tomto případě použití partikule *ga* jde o vynucení jejího použití slovesem *wakaru* (*rozumět*).

101. „Kartám se musí rozumět.“

「トランプがわかるように、もっと勉強してもらわなくちゃならんね。」

„Toranpu ga wakaru jóni, motto benkjóšitemorawanakučanaran ne.“

3.2.8. *Mo*

V následujícím příkladu je partikule *mo* použita zástupně za partkuli *wa* označující téma. Použití partikule *wa* je dáno zvoleným způsobem překladu českého výrazu, *maittešimau* (*dostat se do potíží*), jež staví český dativní objekt do pozice tématu věty – topikalizuje jej. Partikule *mo* (*také*) partikuli *wa* nahrazuje. (Použití partikule *mo* se vylučuje s partikulemi *ga*, *wa* a v určitém významu také s partikulí *wo*, které nahrazuje na jejich pozici.) Význam partikule *mo* implikuje, že podobně tak bylo i někomu jinému, zřejmě oslovenému.

102. Já vím, jak přitom bylo mně;

ぼくもすっかりまいってしまった。

Boku mo sukkari maittešimatta.

3.2.9. *Ni taišite*

Zde se jedná o doslovný překlad české předložky *proti* složenou partikulí *ni taišite*.

103. Člověk lže, i když ani nechce; tak třeba takový svědek ti přísahá, že proti obviněnému nechová žádné nepřátelství, a přitom sám neví, že ho v hloubi duše, víc, v podvědomí nenávidí z nějaké té potlačené nenávisti nebo žárlivosti.

人ってのはもともとどうそつきなんだよ。自分ではうそをついているつもりじゃなくてもね。たとえば証人が、被告に対していっさい悪意を持っていないと宣誓してもだ。証人は深層心理、つまり意識下では、抑圧されたねたみとか、嫉妬から被告を憎んでいる。ただ自分でそのことを知らないだけさ。

Hitotte no wa motomoto usocuki nanda jo. Džibun de wa uso wo cuiteiru cumori džanakutemo ne. Tatoeba šónin ga, hikoku ni taišite issai akui wo motteinai to senseišitemo da. Šónin wa šinsóšinri, cumari išikika de wa, jokuacusareta netami toka, šitto kara hikoku wo nikundeiru. Tada džibunde sono koto wo širanai dake sa.

3.2.10. Posesivní partikule *no*

Partikule *no* značí příslušnost, náležitost, posesivitu. Ve větě tvoří adnominální rozvití. V japonštině je považována za partikuli vyjadřující genitiv (*zokkaku* 属格).

K nahrazení klasické dativní vazby s partikulí *ni* posesivní vazbou s partikulí *no* dochází zejména v případech, kdy český dativní objekt je příjemcem jemu prospěšného děje nebo jemu prospěšné činnosti (beneficient, viz 2.2.1)

104. ... ale Klára, pane, až mně jednou pokvete Klára, tak o ní bude mluvit celý svět.

ところがクラーラときたら、そうじゃとも—わしのクラーラがいったん咲いたあかつきには、それは世界じゅうの話のタネになるじゃろうがね。

Tokoroga kurára to kitara, só dža tomo – waši no Kurára ga ittan saita akacuki ni wa, sore wa sekaidžú no hanaši no tane ni naru džaró ga ne.

- Zde se jedná o zájmeno *já* v dativu v roli beneficenta. Do japonštiny je výraz doslova přeložen jako *moje Klára*, přičemž je zachován význam prospěchu z děje uskutečňovaného subjektem *Klára – z kvetení*.

105. „Paní Myersová mně vyložila z karet,“

「マイアース夫人は、トランプでわたくしの運勢を占いましたが」

„*Maiásu fudžin wa, toranpu de watakuši no unsei wo uranaimašita ga*“

- I zde se jedná o zájmeno *já* v dativu, do japonštiny přeloženého posesivem *wataši no* (*můj*).

106. Spravuji ti košile, ...

あなたのシャツをつくらっているのよ

Anata no šacu wo cukurotteiru no jo

- Zde, obdobně jako v předchozím příkladu, je zájmeno *ty* v češtině ve formě dativu a roli beneficenta přeloženo do japonštiny posesivem *anata no* (*tvé*).

107. “Prý vám tu vykradli špajz,“

「お宅の食料保存室に泥棒が入ったという話をきいたものですから」

“*Otaku no šokurjóhonzonšicu ni dorobó ga haitta toiu hanaši wo kiita mono desu kara*”

- Zde se naopak jedná o příjemce neprospěchu z děje. Honorifický výraz *otaku* (*Váš dům*) vyjadřuje orientaci obsahu promluvy na adresáta.

108. “Ona ta vaše služka říkala ráno u pekaře, že vám vykradli špajz, ...”

「お宅のお手伝いさんが、『うちの食料保存室に泥棒が入った』と、けさほどそこのパン屋に話したんです。」

“*Otaku no otecurai-san ga, 'Uči no šokurjóhozonsicu ni dorobó ga haítta' to, kesa hodo soko no panja ni hanašitan 'desu.*“

- I zde se jedná o příjemce neprospěchu z děje. Protože je ale v japonském překladu uvedena výpověď služebné jako přímá řeč, orientace děje přechází na ni jakožto součást domácnosti, a proto je zde použit výraz *uči* (*náš dům*) místo *otaku* (*Váš dům*).

109. To známe; ona se i ve všem pohodlí někdy najde příležitost k nějakému tomu dobrodružství, že?

つまり、なんの不自由もない生活をしているのに、ときどきなにかアバンチュールのチャンスを見つける、そうだよね？

Cumari, nan no fudžijú mo nai seikacu wo šiteiru noni, tokidoki nanika abančúru no čansu wo micukeru, só da jo ne?

- Výraz *příležitost k dobrodružství* je do japonštiny přeložen *abančúru no čansu*, jde o běžné vypořádání se s překladem přívlastku nepravého do japonštiny (byť jde v češtině o předložkovou vazbu).

3.3. Slovesa osobní orientace

3.3.1. Slovesa „*jarimorai*“

Pro vyjádření dávání či přijímání laskavosti nebo vykonávání či přijímání prospěšného děje nebo činnosti existují v japonštině zvláštní výrazy, tzv. *jarimorai dóši* – slovesa „*jarimorai*“.

Tyto výrazy mají formu pomocných sloves napojovaných na přechodníkový tvar (*-te*) přísudku.

Martin porovnává způsob vyjádření dávání/přijímání daru a dávání/přijímání laskavosti, co se týče označování jednotlivých členů (komunikačních osob) partikulemi. Z těchto schémat vyplývá i způsob orientace tzv. „*jarimorai*“ sloves na příslušné komunikační osoby:

a) Označování jednotlivých členů při prokazování laskavosti je stejné jako pro dávání daru:

A ga B ni X wo jaru/ageru (nebo: kureru/kudasaru) – ‘A dává X_{ak} B_{dat}’.

A ga B ni X wo site jaru/ageru (nebo: kureru/kudasaru) – ‘A dělá X pro B’.

b) Ale v případě přijímání je drobný rozdíl mezi označováním členů přijímání daru a přijímání laskavosti:

B ga A [ni/]kara X wo morau/itadaku – ‘B dostává X od A’.

B ga A ni [/kara] X wo šite morau/itadaku – ‘B přijímá od A laskavost X’.³⁰

---

³⁰ Martin, Samuel E.: *A reference grammar of Japanese*. 3rd print. Rutland (Vermont), 1991, s. 597

V případě (a) je podmět A činitelem laskavosti.³¹ V případě (b) je podmět B příjemcem laskavosti. Toto rozdělení použiji pro určení dvou typů příkladových vět.³²

Ve většině příkladů v českém originálu je výraz v dativu rovný osobnímu zájmenu zastupujícímu určitou komunikační osobu. Do této kategorie jsem zařadila příklady, kde orientace na danou komunikační osobu není implikována jiným prostředkem než „*jarimorai*“ slovesem.

3.3.1.1. Podmět = činitel laskavosti

V této podkategorii kromě rovnítka podmět = činitel laskavosti platí také (až na poslední příklad, komentář viz): příjemce laskavosti = mluvčí = v českém originálu osobní zájmeno pro první osobu v dativu – *mi/mně*. Ve většině příkladů se jedná o vyjádření příkazu, žádosti nebo zdvořilé žádosti. To je zřejmě dáno sémantikou slovesa *kureru/kudasaru*³³ - *někdo dělá něco pro mě*.

110. A pak mně řekni, prosím tě, že jsem byl blbec a hrubec;

ぼくがばかだとかくだらん男だとか言うのは、話がすんでからにしてくれな
いか。

Boku ga baka da toka kudaran' otoko da toka iu no wa, hanaši ga sunde kara ni
šitekurenai ka.

- Zde jde o vyjádření žádosti formou záporné otázky – *Neudělal bys pro mě...?*

---

³¹ Podle role příjemce činnosti se použije příslušný typ přísudku: V případě, že příjemcem je mluvčí (nebo osoba jemu blízká), použije se *kureru/kudasaru*; v případě, že příjemcem je třetí osoba, použije se *jaru/ageru*.

³² Rozlišení příjemce laskavosti (ve skupině (a)) se zdržím, protože se v kategorii Slovesa „*jarimorai*“ nevyskytla žádná příkladová věta se slovesy *jaru/ageru*. Příkladové věty s těmito slovesy v práci zahrnuty jsou, ale vždy obsahují i jiné vyjádření dativu, proto jsou zařazeny v jiných kategoriích. Nebylo mým záměrem vytěsnit tento typ přísudku z této kategorie.

³³ *Kudasaru* je uctivá varianta slovesa *kureru*.

111. „Ježíšikriste, dej mi pokoj,“

「うるさい、ほっといてくれ」

„*Urusai, hottoitekure*“

- Zde se jedná o žádost/rozkaz. Zajímavé je zde použití výrazu *kure*, které je v rozkazovacím tvaru, přitom zároveň nese význam projevu laskavosti. Zde se nabízí srovnání s češtinou, kdy se zdvořilostní výrazy používají v ironizujícím smyslu, např. *Dej mi laskavě pokoj.*

112. “Dej mi pokoj, ksakru,” ...

「くそ、ほっておいてくれ」

“*Kuso, hotteoitokure*”

- Viz předchozí příklad.

113. ... “ukaz mi, kde to bylo.”

「じゃあおまえ、おれが書庫のどこに立っていたか教えてくれ」

“*Džá omae, ore ga šoko no doko ni tatteita ka ošietekure*”

- Zde se jedná o rozkaz/žádost v důvěrném stylu.

114. Pošlete ke mně *ihned* dva muže vojenské policie;

憲兵を二人よこしてくれ。

Kenpei wo futari jokošitekure.

- Kombinace slovesa *kure* v rozkazovacím způsobu a významového slovesa *jokosu* (*poslat, předat*) vyjadřuje žádost mluvčího posluchači o laskavost.

115. „ještě nikdo mně tak dobře nevyložil karty a neporadil jako vy.“

「奥さんのようにわたくしの運勢をりっぱにトランプで見てくださり、これからの方針を示してくださった人はまだ一人もありません。」

„Okusan no jóni watakuši no unsei wo rippani toranpu de mitekudasari, korekara no hóšin wo šimešitekudasatta hito wa mada hitorimo arimasen.“

- Zde sloveso *kureru* v uctivé variantě *kudasaru* plní svou základní funkci vyjádření orientace laskavosti na mluvčího.

116. „Tak tak, jen mi ho pošlete.“

「ですからお父様もおよこください。」

„Desu kara otósama mo ojokošikudasai.“

- Zde má sloveso *kudasaru* rozkazovací tvar, přičemž vyjadřuje zdvořilou žádost (o laskavost pro mluvčího).

117. Dejte mně pokoj, pane Janowitz;

かんべんしてくださいよ、ヤノヴィッツさん。

Kanbenšitekudasai jo, Janoviccu san.

- Zde se jedná o formu zdvořilé žádosti, nicméně partikule *jo* jí dodává důraz.

118. Já vám řeknu slovo, a vy mně musíte říci jiné slovo, které vás v ten moment napadne, ...

わたしが言葉をひとつ言いますから、みなさんはその直後に心にうかんだほ
かの言葉を言ってください。

*Wataši ga kotoba wo hitocu iimasu kara, mina-san wa sono čokugoni kokoro ni
ukanda hokano kotoba wo ittekudasai.*

- Zde je opět vyjádřena zdvořilá žádost.

119. “Pane plukovníku, musím tj poradit, abys do eventuálního rozkazu neodešel z domu.”

「少佐、つぎの命令があるまで、家から外へ出ないでください」

„Šósa, cugi no meirei ga aru made, ie kara soto he denaidekudasai“

- Zde je v češtině vyjádřen směr „rady“ od mluvčího k posluchači, japonský mluvčí má ale zřejmě tendenci potlačovat své zásluhy a vyzdvihovat zásluhy partnera, proto je výraz přeložen jako žádost mluvčího o laskavost od posluchače.

3.3.1.2. Podmět = příjemce laskavosti

I v této podkategorii kromě rovnítka podmět = příjemce laskavosti většinou platí: příjemce laskavosti = mluvčí = osobní zájmeno pro první osobu v dativu – *mi/mně/nám*, ale navíc také = podmět. Sloveso *morau/itadaku*³⁴ znamená *dostat/přijmout laskavost*.

---

³⁴ *Itadaku* je uctivá varianta slovesa *morau*.

120. Tak, pane Jančík, třeba mně dejte tu roštěnou, ale ať není tvrdá.

ええっと、ヤンチーク、リブステーキでももらおうかな。言っとくけど、焼きすぎないでくれよ。

Eetto, Jančíku, ribusutéki demo moraó kana. Ittoku kedo, jakisuginaidekure jo.

- Zde je sloveso *morau* použito v pravděpodobnostním tvaru *moraó*, který vyjadřuje vůli mluvčího (dostat od hospodského jídlo), tedy nepřímou žádost.

121. Já vím, ale kdybys mně jen laskavě řekl, je-li to už –

いや、わかっているさ、ただせめて、いっこうに進んでいないかだけでもなんとか教えてもらえればと思ってね。

Ija, wakatteiru sa, tada semete, ikkó ni susundeinai ka dake demo nantoka ošietemoraereba to omotte ne.

- Zde je sloveso *morau* použito v podmiňovacím způsobu potencionálního tvaru *moraereba*, který spolu s výrazem *to omotte* vyjadřuje zdrženlivou žádost. Doslova asi takto: *Myslel jsem, kdybych seod tebe mohl dozvědět..*

122. „Ke mně jich chodí ze Scotland Yardu mnoho, abych jim vyložila karty;

「わたくしのところへはトランプで運勢を見てもらいに、スコットランド・ヤードから大勢おいでになるんですよ。」

„Watakuši no tokoro he wa toranpu de unsei wo mitemoraini, sukottorando-jádo kara ózei oideninarundesu jo.“

- Zde sloveso v I-kmenu *morai* s partikulí *ni* a slovesem pohybu vyjadřuje pohyb za účelem (obdržet laskavost).

123. Well, pan direktor od police nám bude říkat, co je to za kejz s tím mužem.

ウエル（では）、ポリス（警察）のディレクターにまず、ケースの説明をしていただきますしょう。

Ueru (dewa), porisu (keisatu) no dyrekutá ni mazu, késu no secumei wo šiteitadakimašó.

- Zde je sloveso *itadaku* použito opět v pravděpodobnostním způsobu, který vyjadřuje vůli (obdržet laskavost), tedy nepřímou žádost.

3.3.2. Keigo

Dativní význam se dá v japonštině podobně jako slovesy „*jarimorai*“ vyjádřit také tvary osobně laděných výrazů *keigo* 敬語. Tyto dvě skupiny se částečně prolínají. V předchozí podkapitole jsme si mohli všimnout, že v některých příkladech byla slovesa „*jarimorai*“ použita v uctivé/skromné variantě. I osobně laděné výrazy jako takové mají schopnost vyjádřit orientaci děje/činnosti. Watanabe píše, že mluvíme o trojím druhu počínání si ve svém okolí. Koncovka trpného rodu *-rare* reprezentuje slova a výrazy **uctivé** – *sonkei* 尊敬, sloveso *itasu* výrazy **skromné** – *kendžó* 謙讓 a předpona *-o* výrazy **zdvořilé** – *teinei* 丁寧.

Watanabe dále rozlišuje tzv. „svět námětů k hovoru“ a „místo rozhovoru“. Místo hovoru tvoří vlastně rámec, v němž se **mluvčí** (*hanašite* 話し手) a **posluchač** (*kikite* 聞き手) střídají během rozhovoru v těchto rolích sdílejíce přitom stejný čas a prostor. Netřeba zdůrazňovat, že mluvčí je pro tu chvíli hlavní postavou obracející se svými výroky k posluchači, zatímco posluchač je jeho chápavým protipólem. (...) Z kvalitativního hlediska je pro potřeby rozhovoru v podstatě postačující, postaví-li se vedle sebe mluvčí jako subjekt vyjádření se a posluchač jako subjekt chápavý. Místo rozhovoru je tak světem vytvořeným tady a teď, zatímco svět námětů k hovoru je docela jinou dimenzí, (...) V tomto světě námětů vystupují do popředí – opět z kvalitativního hlediska – dva druhy osob, **činitel** (*šite* 仕手) a **příjemce** (*ukete* 受け手). Činitel je subjekt, kter s námětem hovoru nějak zachází; jeho počínání je vyjádřeno predikátem patřícím k činitelskému podmětu. Jakmile je počínání činitele

zaměřeno k nějakému protějšku, stává se tento protějšek příjemcem a předmětem či doplňkem predikátu. Nejsou ovšem vzácné případy, kdy činitelovo počínání žádného příjemce nemá.³⁵

Watanabe podle toho schématu stanovuje rozdělení s drobnými úpravami vůči zavedenému. Pokusím se podle něj rozdělit věty do podkategorií:

3.3.2.1. Výrazy laděné vůči tomu, o kom se mluví

a) Uctivost vůči příjemci (*ukete sonkei* 受け手尊敬)

V příkladových větách vyskytujících se v této práci se objevil jediný výraz náležící do této kategorie. Z toho lze vyvodit, že běžně je partner (posluchač) v místě rozhovoru zahrnut do předmětu promluvy buďto v roli činitele, nebo v roli příjemce a spadá tedy do skupiny 3.3.2.1. (b) *šite sonkei* 仕手尊敬 nebo 3.3.2.2. (c) jako příjemce ponížené pokory *hige kenson* 卑下謙遜.

124. „Koukejte se, já jim prorokuju věci, které se jim líbí.“

「いいですか、わたくしは人さまのお気に入ることを予言するといたしま
す。」

„*Ii desu ka, watakuši wa hitosama no okiniiru koto wo jogen suru to itašimasu.*“

- Zde mluvčí vyjadřuje poníženou pokoru

---

³⁵ Watanabe, Minoru. *O podstatě japonského jazyka.* (přel. Z. Švarcová), Praha: Karolinum, 2000. s. 109-19

b) Uctivost vůči činiteli (*šite sonkei* 仕手尊敬)

125. Ani jste mi nepsal, co dělá Vaše dívka.

あなただって、ご自分のすてきな恋人のことを少しも書いてこられませんね。

Anata datte, godžibun no sutekina koibito no koto wo sukoši mo kaite koraremasen ne.

- Zde mluvčí (pisatelka) vyjadřuje uctivost vůči činiteli. Zároveň je sama příjemcem jeho činnosti.

126. „Sbohem, paní Myersová, děkuji vám, paní Mac Leary.“

「では、マイアース夫人、ごきげんよう。マック・リアリ夫人、ご苦労さまでした。」

„Dewa, maiásu fudžin, gokigen jó. Makku-Riari fudžin, gokurósama dešita.“

- Zde se mluvčí také vyjadřuje uctivě vůči činiteli. Příjemci je širší publikum, do kterého je mluvčí zahrnut.

3.3.2.2. Výrazy laděné osobně vůči partnerovi (posluchači) v místě hovoru

c) Ponížená pokora (*hige kenson* 卑下謙遜)

127. „Tak já vám povím,“

「これからお話しいたしますのはな」

„Korekara ohanaši itašimasu no wa na“

- Kromě použití výrazu ponížené pokory je orientace promluvy samotné vyjádřena koncovými modálními partikulemi (viz 3.4).

128. „Já jsem vám tak vděčná,“

「わたくしとても感謝いたしますわ」

„*Watakuši totemo kanša itašimasu wa*“

- Vyjádření vděku snížením vlastního postavení. Opět je použita také koncová modální partikule vyjadřující orientaci promluvy na posluchače (viz 3.4).

129. ... aniž bych vám teoreticky vysvětloval celý postup své práce;

...その過程を初めから終わりまで理論的に説明するのは、やめることにいた
しましょう。

...*sono purosesu wo hadžime kara owari made rirontekini secumeisuru no wa,*
jameru koto ni itašimašó.

- Pravděpodobnostní formou zdvořilostní koncovky –*masu* (- *mašó*) je vyjádřen zdvořilý návrh (Jedná se ale spíše o řečnický obrat, mluvčí ve skutečnosti neočekává svolení ze strany posluchačů).

130. Tak já vám to chci ukázat na jednom kriminálním kejzu, eh, případu, ...

ではここでひとつ、あるケース、ええっと、事件ですね、刑事事件をご紹介
しましょう。

Dewa koko de hitocu, aru késu, étto, džiken desu ne, keidži džiken wo gošókaišimašó.

- Pro tento příklad platí ten samý význam koncovky –*mašó* jako v předchozím příkladu.

131. Omezím se na to, že vám prakticky předvedu analýzu dvou nebo tří rukopisů,
それで今夕は手で書いたものを二つか三つ実際に分析してごらんに入れるだ
けにとどめ、

Sorede kon'ja wa te de kaita mono wo futacu ka miccu džissai ni bunseki šite goran
ni ireru dake ni todome,

- Zde se jedná o idiomatický uctivý výraz *goran ni ireru* (vložím před Vaše zrak).

132. To jsou primární rysy, o k terých jsem vám prve říkal;

これが前にわたしが申しました一次的特徴というものなのです。

Kore ga mae ni wataši ga móšimašita ičidžitekitočuó toiu mono nano desu.

- Sloveso *mósu* (říkat) samo o sobě nese význam uctivosti.

133. Drahý Arture, nehněvejte se, že jsem Vám dosud neodpověděla;

アルトゥル様、お返事をさしあげなくて、失礼しました。

Arutoru sama, ohendži wo sašiteagenakute, šicureišimašita.

- Sloveso *sašigeru* (dát) také samo o sobě vyjadřuje uctivost.

d) Uctivost vůči posluchači (*kikite sonkei*)

Do této podkategorie patří zdvořilá spona *–desu* a koncovka *–masu*, popř. uctivé sloveso *gozaru* (být), jež vyjadřují uctivost vůči posluchači bez vztahu k námětu hovoru, tedy i bez vztahu k jakýmkoliv jiným osobám. Samotným použitím zdvořilého jazyka tedy vyjadřujeme posluchači svou úctu vůči němu.

Já jsem se při rozřazování příkladových vět zaměřila pouze na uctivost vzathující se k činnosti některé komunikační osoby, proto sem nezařazuji příklady, kde je uctivost vyjádřena touto formou.³⁶

3.4. Větná modalita

Čermák popisuje modalitu z obecného hlediska: Modalitou se obv. rozumí (A) vztah mluvčího k obsahu promluvy (modalita subjektivní, specificky též postojová, popř. dispoziční) nebo (B) vztah obsahu promluvy k realitě a její situaci (modalita objektivní, specificky též jistotní). V zásadě pokrývá primárně oblast na škále „možnost-nutnost“. Tradiční jádro modalit se chápe jako to, co zachycuje indikativ, kondicionál a imperativ. Tato primárně sémantická kategorie nachází své vyjádření v různých prostředcích, mj. v modálních verbech, partikulích, některých adverbích, intonaci aj.

Z hlediska modální logiky se rozlišuje především modalita deontická, alethická a epistemická. Alethická modalita (též modalita logická) je ve větě přítomná, když jde v ní o vyvozování závěru, vyplávání domněny z okolností apod., (...) Deontickou modalitou se rozumí tatáž věta, zavazuje-li jí mluvčí posluchače k jejímu uskutečnění (jde tedy o nutnost, popř. svolení), tudíž např. s významem „poroučím ti to, zaříd' to“. Epistemická (jistotní) modalita se konečně váže na uvedenou větu, jde-li o známou informaci či pevnou domněnku, (...) Řídce se k modalitě subjektivní někdy zařazuje ještě sporný pojem modalitativní, která se týká vyjádření vůle mluvčího. Z hlediska sémantického se tento pohled na modalitu do značné míry překrývá s presupozicí.³⁷

Novák rozlišuje typy japonské modalitativní ze sémantického hlediska následovně: Podle významového okruhu lze modální výrazy rozdělit na tři skupiny: výrazy vůle a přání, výrazy možnosti a nutnosti, výrazy míry jistoty mluvčího.³⁸ Toto rozdělení zde nicméně nevyužiji,

---

³⁶ Kromě uvedených dvou kategorií 3.3.2.1 a 3.3.2.2 udává Watanabe ještě třetí kategorii, tou je tzv. „Vlastní slušnost mluvčího“ – zachování důstojnosti. Tato kategorie souvisí s (d) a ze stejných důvodů se jí v této práci nezabývám.

³⁷ Čermák, František. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011. s. 153-4

³⁸ Novák, Miroslav. *Gramatika japonského jazyka. Díl 2*. Praha: Univerzita Karlova, 1982.

neboť se domnívám, že kvůli bude přínosnější popsat význam každé partikule zvlášť bez ohledu na toto dělení.

V japonštině se při vyjadřování větné modalitě hojně uplatňují tzv. koncové větně modální partikule. Ty jednak jasně signalizují konec věty a dávají tak vlastně vzniknout ucelené větě, jednak jimi mluvčí působí na posluchače jinak než vlastním obsahem promluvy.³⁹

3.4.1. *Ne, na*

Jak *ne*, tak *na* přidávají větě jemný emocionální dotek. V závislosti na kontextu, můžou signalizovat souhlas nebo přání posluchačův souhlas získat. Použijeme-li odlišnou intonaci, mluvčí se ptá posluchače, zda souhlasí či nesouhlasí s vyjádřeným pohledem na věc a obvykle je očekávána nějaká posluchačova reakce.

Obě partikule jsou používány při žádostech a zákazech. *Ne* je v takových případech volitelná, zatímco *na* je pro přímé a jasné zákazy nezbytná, neboť je to přesně to slovo, které takový zákaz signalizuje. (Např. *Soko de sawagu NA (YO)*. – *Nedělte tam bordel!*)⁴⁰

134. „... Počkejte, já vám to povím po pořádku.“

「...いいですか、順序立ててその話をしますからね。」

„... *Li desu ka, džundžo tatete sono hanaši wo šimasu kara ne.*“

- Koncová partikule *ne* implikuje orientaci na příjemce promluvy – adresáta. Mluvčí tak vyjadřuje očekávání souhlasu příjemce.

---

³⁹ Watanabe, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. (přel. Z. Švarcová), Praha: Karolinum, 2000. s. 171-2

⁴⁰ Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 2. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992. s. 1144

135. A naprosto vám toho člověka trefí, že ho zrovna před sebou vidíte;

そしてその文字を書いた人物を、まるで目の前にいるようにピッタリと言いついてるんだからね。

Sošite sono modži wo kaita džinbucu wo, marude me no mae ni iru jóni pittarito iiaterunda kara ne.

- Koncová partikule *ne* implikuje orientaci na příjemce promluvy – adresáta. Mluvčí tak vyjadřuje očekávání souhlasu příjemce.

136. To máte tak: co se vám prostým okem zdá bílé, to má vědecky všechny barvy.

ふつうに見れば白く写るものも、科学的にはすべての色を持っている、というからな。

Fucúni mireba široku ucuru mono mo, kagakutekini wa subete no iro wo motteiru, toiu kara na.

- Český dativní objekt zde zastupuje spíše univerzálního adresáta; japonský mluvčí tedy zřejmě necítí nutnost jej explicitně vyjadřovat. Nicméně orientace celé promluvy na konkrétní skupinu adresátů je indikována koncovou partikulí *na*.

137. “Vrzale, mně se zdá, že jsme na stopě!”

「ヴルザル少佐、どうやら手がかりがつかめたようだな！」

“Vruzaru šósa, dójara tegakari ga cukameta jó da na!”

- Zde koncová partikule *na* vyjadřuje “zdání”, tedy míru jistoty mluvčího. Orientace děje na mluvčího je zřejmá už z pouhého použití této partikule.

138. ... člověče, po tom vám nic není, ...

余計なことをきくな。

Jokeina koto wo kiku na.

- Větná modalita *hatarakikake*, konkrétně „zákaz činnosti“.

3.4.2. *Jo*

Yo je zdůrazňující partikule, také používaná na konci věty nebo fráze. Zdůrazňuje buď celou předchozí větu či frázi, nebo pouze část.

Základní funkce partikule *jo* je přidání důrazu vlastní větě, podobně jako u anglického výrazu *indeed* (*vskutku*). Je také používána k upoutání posluchačovy pozornosti k obsahu promluvy mluvčího. Při použití spolu s rozkazy má *jo* tu zajímavou vlastnost, že zdvořilý rozkaz posiluje, zatímco důrazný rozkaz naopak změkčuje.⁴¹

139. A za chvíli vám začne povídat povahu toho pisatele, ale tak vám – no, to byste mrkal.

それからしばらくして、その書き物の筆者の性格を語りはじめるんです。それを見ていると、思わず目をパチパチさせますよ。

Sorekara šibarakušite, sono kakimono no hišša no seikaku wo katarihadžimerundesu.
Sore wo miteiru to, omowazu me wo pačipači sasemasu jo.

- Koncová partikule *jo* jasně vyjadřuje směr komunikačního aktu od mluvčího k příjemci. Vyjadřuje důraz na informaci, která je pro posluchače nová.

---

⁴¹ Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 1. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992. Print. s. 1147

140. To bych vám, pane Plečko, musil moc dlouho povídat, co je to psychometrie, automatismus, primární a sekundární znaky a takové ty věci.

プレチカ、たしかに、サイコメトリーとか、オートマティズムとか、さらには一次的特徴とか二次的特徴とか、あれこれ言い出したらきりがないよね。

Purečika, tašikani, saikometori toka, ótomatyzumu toka, sarani wa ičidžitekito kučó toka nidžitekito kučó toka, arekore iidašitara kiriganai jo ne.

- Orientaci na příjemce promluvy indikuje kombinace koncových partkulí *jo* a *ne*. Vyjadřují důraz na sdělovanou informaci a zároveň očekávání souhlasu posluchače.

3.4.3. *Zo, ze*

Tyto dvě partikule jsou používány výhradně muži a pouze ve společnosti bližších přátel. (...) Obě mají stejnou základní konotaci důrazu na pohled nebo stanovisko mluvčího. Podle kontextu mohou znamenat také varování *nebo* vyjadřovat opovržení.⁴²

141. „Ale říkám vám, takhle falešně vykládat karty je cynické a nesvědomité počínání.“

「念のためにいっておくが、トランプによるインチキ運勢判断はあやしげな、非良心的なおこないですぞ。」

„Nen no tameni itteoku ga, toranpu ni joru inčiki unseihandan wa ajašigena, hirjósintekina okonai desu zo.“

- Partikulí *zo* je vyjádřeno důrazné upozornění.

3.4.4. Ostatní

---

⁴² Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 1. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992. Print. s. 1145

142. „Mám ti dát večeri ohřát?“

「お食事、あたためなおしますか」

„*Ošokudži, atatamenaošimasu ka*“

- Otázka zjišťovací ve smyslu nabídky. Orientace prospěchu z nabízené činnosti na adresáta vyplývá z kontextu.

143. „Já ti pomohu, nechceš?“

「なんなら手伝いましょうか」

„*Nan nara tecudaimašó ka*“

- Pravděpodobnostní tvar spony *-masu (-mašó)* zde rovněž vyjadřuje nabídku (*(Mám – něco udělat?)*) Směr nabízené pomoci k adresátovi je vyjádřen otázkou zjišťovací a implikován významem slovesa *pomáhat (někomu)*.

144. Neříkal jsem vám to?

いわんこっちゃないでしょう？

Iwankoččanai dešó?

- Směr děje vyplývá jednak ze sémantiky slovesa „říkat“, které většinou znamená *říkat (něco někomu)*, jednak z větné modality *toikake* (otázky) vyjádřené zde pravděpodobnostním zdvořilým tvarem spony *da (-dešó)* používaným v případě pouze formálních otázek pravidelně.

3.5. Vyjádření jinými prostředky

Tím jsou myšleny prostředky jak gramatické (např. pasivum), tak sémantické (v případě volného překladu za použití idiomatických spojení, frází apod.)

3.5.1. Pasivum

Při vyjádření dativního objektu formou pasiva se z něj stává větný subjekt, a tedy pasivní příjemce děje nebo činnosti.

145. „Rozbil mu kladivem hlavu.“

「ハンマーで頭を割られる。」

„*Hanmá de atama wo warareru.*“

- Subjekt je v japonštině nevyjádřený, zřejmě znám z kontextu.

146. ... patří mně to.

それならなんといわれてもかまわないからね。

Sorenara nan to iwaretemo kamawanai kara ne.

- I zde je v japonštině subjekt nevyjádřen, z kontextu vyplývá, že je totožný s mluvčím. Zde je kontext poměrně důležitý, jelikož na první pohled by se mohlo zdát, že japonský překlad je neadekvátní.

147. „Zrovna jsem se jí vyhýbal, aby mně nedala hubičku, když najednou zahlédnu, že má v prackách kytici;“

「またキスでもされたらかなわんと思ってわき道によけようと思ったとたん、わしはふと、クラアラが手に花束を持っているのに気がついた。…」

„*Mata kisu demo sare tara kanawan' to omotte wakimiči ni jokejó to omotta totan, waši wa futo, kurára ga te ni hanataba wo motteiru no ni ki ga cuita.*“

- V tomto příkladu se také jedná o subjekt totožný s mluvčím, což je opět patrné z kontextu.

148. ...vždyť víš, jak tj nařezali, když já jsem rozbil okno.

ぼくが窓のガラスを割ったとき、きみが大人たちからひどいめにあわされたのをおぼえているだろう。

Boku ga mado no garasu wo watta toki, kimi ga otonatači kara hidoi me ni awasareta no wo oboeteiru daró.

- Zde je subjekt explicitně vyjádřen výrazem *kimi ga (ty)*. Pasivum je navíc kombinováno s kauzativem (to se ale netýká překladu dativu).

3.5.2. Kauzativum

V případě kauzativa zůstává objekt ve všech příkladech nevyjádřen a je znám pouze z kontextu.

149. “Nechtěl bys trochu kafe? Žena by tj uvařila.”

「コーヒーを飲んでいかないか？家内に今入れさせるから」

„*Kóhí wo nondeikanai ka? Kanai ni ima iresaseru kara*“

150. ...a chce mu namluvit, že ho miluje a že se o něho bůhvíjak stará.

彼を愛していて、彼のことはとても気を使っていることを、納得させようといっしょけんめいです。

Kare wo aišiteite, kare no koto ni wa totemo ki wo cukatteiru koto wo, nattoku sasejó to iššokenmei desu.

151. „Já ti pošlu večeri sem,“

「ここへ夕食を運ばせるわ」

„*Koko he júšoku wo hakobaseru wa*“

3.5.3. Idiomatický výraz, fráze

Zde jsou zařazeny příklady, jejichž české výrazové prostředí, japonské výrazové prostředky použité při překladu, nebo oboje jsou idiomatickými výrazy či frázemi. Vyjádření dativu se pak logicky v japonském překladu zpravidla nevyskytuje. Přesto lze význam dativního objektu u některých příkladů vyrozumět z kontextu.

152. „...jakpak se jí dostaneme na kobytku?“

「だがどうしてシッポをつかまえたものかな。」

„*Daga dóšite šippo wo cukamaeta mono kana.*“

- Orientace děje na neúčastníka konverzace vyplývá z kontextu.

153. Ale co vám budu povídat,

論より証拠、...

Ron jori šóko, ...

- Orientace promluvy na adresáta vyplývá z kontextu.

154. ... kladl mu na srdce šéfredaktor.

編集長はいったい釘をさした。

Henšúćó wa ittai kugi wo sašita.

- Orientace děje na neúčastníka komunikace vyplývá z kontextu.

155. “Patří jim to,”

「当然のむくいだ」

„Tózen no mukui da“

- Vztažení děje na neúčastníky komunikace vyplývá z kontextu.

156. „Pan doktor Mejlík k telefonu.“

「ドクトル・メイズリーク、お電話です」

„Dokutoru Meizuríku, odenwa desu“

- V této běžné japonské frázi není na rozdíl od češtiny vyjádřen směr. Význam lze přirovnat k českému oznamovacímu výrazu „*Telefon!*“.

157. „Řekla, že jí je dvacet let, ale zatím jí je pětadvacet ---,“

「二十歳だとおっしゃっていましたが、実際は二十五歳—」

„Nidžussai da to oššatteimašita ga, džissai wa nidžúgosai —,“

- Zde se jedná o běžný způsob vyjádření věku v japonštině, orientace na konkrétní osobu vyplývá z kontextu.

158. Myslím, že nám to stačí.

これでたくさんだと思います。

Kore de takusan da to omoimasu.

- Japonský mluvčí zřejmě necítí nutnost zde vztahovat děj k nějakému objektu, omezuje se na obecné konstatování skutečnosti.

159. Rozumíte vy tomu?

よろしいでしょうか？

Jorošii dešó ka?

- Orientace na objekt je zřejmá z kontextu.

160. „Zrovna jsem se jí vyhýbal, aby mně nedala hubičku, když najednou zahlédnu, že má v prackách kytici;“

「またキスでもされたらかなわんと思ってわき道によけようと思ったとたん、わしはふと、クラアラが手に花束を持っているのに気がついた。…」

„Mata kisu demo saretara kanawan‘ to omotte wakimiči ni jokejó to omotta totan, waši wa futo, kurára ga te ni hanataba wo motteiru no ni ki ga cuita.“

161. „To se mi nelíbí,“

「こいつはどうもクサイね」

„Koicu wa dómo kusai ne“

- Orientace mentální činnosti na mluvčího vyplývá z kontextu.

3.5.4. Vyjádření jiným gramatickým prostředkem

Do této podkategorie jsem zařadila výrazy, kde je možné vyjádření odpovídající českému dativnímu objektu rozpoznat a nedá se zařadit do žádné z kategorií a dále výrazy, kde je toto vyjádření zcela eliminováno.

162. A nakonec já vám podle těch slov, co vy mně dáte, řeknu, co vy máte v hlavě, na co vy myslíte a eh, a co vy skrýváte.

わたしが最後に、みなさんが言った言葉にもとづいて、みなさんが頭の中で考えていること、それにええっと、隠していることをあててみせます。

Wataši ga saigoni, mina-san ga itta kotoba ni motozuite, mina-san ga atama no naka de kangaeteiru koto, sore ni étto, kakušiteiru koto wo atetemisemasu.

- Orientace činnosti na adresáty vyplývá z kontextu a z významu pomocného slovesa –*miseru* (dokázat – někomu, něco).

163. ... na takové slabé indicie dostat provaz, tomu se říká úspěch.

あんな微弱な間接証拠で絞首刑の判決をものにしたのだから、まず成功とい
っていいよ。

anna bidžakuna kansecušóko de kóšukei no hankecu wo mono ni šita no da kara, mazu seikó to itte ii jo.

- Zde je výraz *říká se* (komu, čemu) v japonštině vyjádřen vypovídací patikulí *to* a slovesem *iu* (říkat).

164. “Já spíž na noc zamykám a klíč беру k sobě, ...”

「食料保存室にはわたしが鍵をかけて、鍵は自分で持っていますから」

“*Šokurjóhonzōšicu ni wa wataši ga kagi wo kakete, kagi wa džibun de motteimasu kara*”

- Zde je slovní obrat *beru k sobě* přeložen volně, doslova jako *sama beru*.

165. “No, já si mrknu k Andrlíkovi.”

「そういうわけで、アンドルリークのやつがどこにいるか、これからちょっと署にもどって見てきます」

„*Sóiu wake de, Andoruríku no jacu ga doko ni iru ka, korekara čotto šo ni modotte mitekimasu*“

- Zde je český dativní výraz zcela opsán vedlejší větou.

166. ... zkratka zjara mně vyrazí, v létě dostane padlí a v srpnu zachází.

ひとことでは、この菊は春に芽を出し、夏になるとカビが生えて、八月に枯れてしまう。

Hitokoto de iu to, kono kiku wa haru ni me wo daši, nacu ni naru to kabi ga oete, hačigacu ni karete šimau.

- Zde je dativní objekt v češtině v roli beneficienta. V japonském překladu tento význam zcela chybí, překladatel se zřejmě spolehl na kontext.

167. „... Dejme tomu, zítra mně dají nějaký mord; pane Dastychu, co budu dělat?“

「...どうでしょう、もし明日にでもなにか人事件が起こったら、ダスチフさん、ぼくはどうしたらいいんです？」

„... *Dó dešó, moši asu ni demo nanika koroši ga okottara, Dasučefu-san, boku wa dó šitara iin'desu?*“

- Ani zde překlad není tak jednoznačný jako originál. Překladatel se zřejmě opět spolehl na kontext.

168. “Snad se tj něco zdálo. ...”

「おまえ夢でも見たんじゃないか。...」

“*Omae jume demo mitan'dža nai ka. ...*“

- Orientace děje na adresáta je v japonštině vyjádřena formou podmětu – osobní zájmeno *omae (ty)*

3.6. Implicitní vyjádření

Do této kategorie jsem zařadila příklady, kde nebylo možné jasně určit explicitně vyjádřený gramatický či syntaktický prostředek odpovídající českému dativu. Směr děje nebo činnosti k dativnímu objektu vyplývá z kontextu, je implicitně vyjádřen sémantikou přísudku, nebo, a to ve většině případů, kombinuje oba způsoby.

Při řazení příkladů do podkategorií jsem postupovala podle sémantiky slovesa českého originálu.

3.6.1. Slovesa s významem řečového aktu

Tato slovesa sama o sobě implikují existenci dativního objektu – adresáta komunikačního aktu. V jednotlivých příkladech se slovesa vyskytují v různých variantách, vždy se však jedná

o řečový akt od mluvčího směrem k implicitně vyjádřenému adresátovi. Jeho identitu lze nalézt v kontextu.

169. „Paní Mac Leary, povězte nám, jak to bylo.“

「マック・リアリ夫人、どのようなだったかお話しなさい。」

„*Makku-Riari fudžin, donojó datta ka ohanašišinasai.*“

170. Ale já vám říkám, že ten člověk čte z písma jako z knihy.

でもイェンセンは、手書きの文字をまるで本を読むようにスラスラ読むんだ。

Demo lensen wa, tegami no modži wo marude hon wo jomu jóni surasura jomun'da.

171. ... řekne vám, jaký je, jakou má minulost, nač myslí, co skrývá, no, všechno!

どんな人で、どんな過去を持っているか、なにを考えているか、なにを隠しているか、なんでも言い当てるんだよ！

Donna hito de, donna kako wo motteiru ka, nani wo kangaeteiru ka, nani wo kakušiteiru ka, nandemo iaterunda jo!

172. Jak vám říkám, to je hotová věda, o tom nemůže být nejmenší pochybnosti.

はじめに言ったろう、これは科学的に完成された方法なんだ。疑う余地はまったくない

Hadžime ni ittaró, kore wa kagakutekini kanseisareta hóhó nanda. Utagau joči wa mattaku nai

173. ...ženská tj ani pořádně neřekne, že byla dvě hodiny u modistky – vymyslí si, že byla u zubaře nebo na hřbitově u mamínčina hrobu.

洋服屋さんに二時間いたことですら、はっきりと言わないんだ。歯医者のところへ行っていたとか、死んだ母親の墓まいりに行っていたとか、そんな話にしてしまうんだ。

Jófukujasan ni nidžikan ita koto de sura, hakirito iwanainda. Haiša no tokoro he itteita toka, šinda hahaoja no hakamairi ni itteita toka, sonna hanaši ni šitešimaunda.

174. ... to se rozumí, začal jsem jí vykládat o tom zločinu Hugona Muellera, který ji tak moc zajímal.

あいつがとても興味を持っていたフゴ・ミューレルの事件の話をはじめたんだ。

Aicu ga totemo kjómi wo motteita Fugo Mjúreru no džiken no hanaši wo hadžimetan'da.

175. Já vám řeknu slovo, a vy mně musíte říci jiné slovo, které vás v ten moment napadne, ...

わたしが言葉をひとつ言いますから、みなさんはその直後に心にかんだほかの言葉を言ってください。

Wataši ga kotoba wo hitocu iimasu kara, mina-san wa sono čokugoni kokoro ni ukanda hokano kotoba wo itte kudasai.

176. Já vám jenom budu říkat slova, ...

ただ単語を一つ言うから、...

Tada tango wo hitocu iu kara, ...

177. ... já jsem mu neřekl ani slova o novinách, ...

...ぼくは自分が記者だとはひとこともいわなかったんだ。

... *Boku wa džibun ga kiša da to wa hitokoto mo iwanakattan'da.*

178. Pročpak ne, říkám mu.

「それはまたどうしてかね」と、わしはいいます。

„*Sore wa mata dóšite ka ne*“ to, waši wa iimasu.

179. Co jsem vám říkal?

だからわたしがいったじゃありませんか

Dakara wataši ga itta džaarimasen ka

180. To víš, lhala mně často, chci říci, lhala obyčejně, ale to už je takový ženský zvyk;

うそをつくのがふつうだったといってもいい。でもこれは女性の習性さ。

Uso wo cuku no ga fucú datta to ittemo ii. Demo kore wa džosei no šúseisa.

181. Jeden pán – já vám ho nebudu jmenovat, ale moc známý člověk –

ある男が—名前は教えられないが、とても有名な人なんだ—

Aru otoko ga – namae wa ošierarenai ga, totemo júmeina hito nanda –

182. A nakonec já vám podle těch slov, co vy mně dáte, řeknu, co vy máte v hlavě, na co vy myslíte a eh, a co vy skrýváte.

わたしが最後に、みなさんが言った言葉にもとづいて、みなさんが頭の中で考えていること、それにええっと、隠していることをあててみせます。

Wataši ga saigoni, mina-san ga itta kotoba ni motozuite, mina-san ga atama no naka de kangaeteiru koto, sore ni étto, kakušiteiru koto wo atetemisemasu.

- Zde je sice v originálu sloveso *dát*, je ale použito ve významu *řici*.

183. On mi píše, že má teď moc zajímavý případ, ale nenapsal co, já myslím, že to je ta vražda Hugona Muellera;

夫からの手紙では、今とてもおもしろい事件を担当しているようですが、具体的なことは書いてありません。でもわたしはフゴ・ミューレルの殺人事件ではないかと思っています。

Otto kara no tegami de wa, ima totemo oroširoi džiken wo tantó šiteiru jó desu ga, gutaitekina koto wa kaitearimasen. Demo wataši wa Fugo Mjúreru no sacudžin džiken dewa nai ka to omotteimasu.

- Pouze v tomto případě se nejedná o sloveso s významem řečového aktu, nicméně „psaní dopisu“ lze považovat za jeho extenzi.

3.6.2. Slovesa mentální činnosti

V této podkategorii jsou různá slovesa vyjadřující určitý typ mentální činnosti, která implikují existenci dativního objektu. Jeho identita opět vyplývá z kontextu.

184. Tak já vám povím jeden případ, ...

じゃあ、こんなケースはどう思う

Džá, konna késu wa dó omou

- Orientace na adresáta vyplývá z kontextu.

185. Tak, Toníku, co tomu říkáš?

トニーク、どう思う？

Toníku, dó omou?

- Odkaz na objekt mentální činnosti vyplývá ze sémantiky slovesa.

186. Co tomu říkáte?

どうです、どうお思いになりますか？

Dó desu, dó oomoinarimasu?

- Odkaz na objekt mentální činnosti vyplývá ze sémantiky slovesa.

187. ... připomínalo mu to trumfování karet.

まるでトランプのゲームのように思えたのです。

Maru de toranpu no gému no jóni omoeta no desu.

- Dativní objekt (v japonštině v pozici větného subjektu) vyplývá z kontextu.

188. „Když ten chlap přešel, začalo se mně něco nelíbit.“

「その男が通りすぎると、ぼくがなんとなくクサイぞと思いはじめる。」

„Sono otoko ga tórisugiru to, boku ga nantonaku kusai zo to omoihadžimeru.“

- Vyjádřeno pomocí obsahové (předmětové) věty typu *–to omou*; *omou* znamená mimo jiné *připadá (mi, mně)*.

189. Mně je tak líto, že se Vám Franci trochu odcizil, ...

フランチが忙しすぎて、あなたと少し疎遠になってしまったのは残念です。

Furanči ga isogašisugite, anata to sukoši soenni nattešimatta no wa zannen desu.

- Zde se jednoznačně jedná o soud vyřčený mluvčím.

190. Až mně jí, hochu, bylo líto, že se mně tak vydala do rukou.

とうとうへまをして、ぼくの手の中におちたのかと思うとかえって同情してしまったよ。

Tótó hema wo šite, boku no te no naka ni očita no ka to omou to kaette dódzó šitešimatta jo.

- Zde je z kontextu patrné, že vykonavatelem (proživitelem) je mluvčí.

191. Jen to, co se vám automaticy vybaví, když slyšíte slovo.

聞いたときに、オートマティカリ（自動的）に頭に浮かんだ単語だけですよ。

Kiita toki ni, ótomatykari (džidóteki) ni atama ni ukanda tango dake desu jo.

- Z kontextu je patrné, že činnost se vztahuje k adresátovi komunikace.

192. Pane Janowitz, já se vám divím;

ヤノヴィッツさん、どうも変ですね。

Janoviccu san, dómo hen desu ne.

- Z kontextu je patrná orientace na adresáta.

193. Nikdy bych jí nebyl tak věřil, kdyby mně říkala, co chtěla;

マルチチュカが自分の口でぼくに直接、あんなことを言ったとしたら、ぼくは信じなかったよ。

Maručičuka ga, džibun no kuči de boku ni čokusecu, anna koto wo itta to šitara, boku wa šindžinakatta jo.

- Z kontextu je patrná orientace na neúčastníka komunikačního aktu.

194. ... ale kdepak, docela nic proti tobě nemám!

気に入らないところなんか、まったくくないよ！

Kiniiranai tokoro nanka, mattaku nai jo!

- Z kontextu vyplývá orientace činnosti na adresáta.

195. „... Já sám jsem něco udělal, čemu nerozumím.“

「...ぼくが自分でやったことなのに、どうしても自分じゃわからないんだから」

„... Boku ga džibun de jatta koto nanoni, dóšitemo džibun dža wakaranain ‘da kara“

- Výraz *koto* (věc – abstraktně), je přítomný v první větě souvětí.

3.6.3. Sloveso vyjadřující přemístění objektu

V této podkategorii jsou slovesa, která vyjadřují přemístění objektu (v akuzativu) směrem k dativnímu objektu (příjemci činnosti). Existence dativního objektu je opět implicitně vyjádřena významem daného slovesa a kontextem.

196. Musel jsem jí dát korunu, abych ji upokojil.

わしはクララの気をしずめるために一コルナ紙幣をやらにやならなかった。

Waši wa Kurára no ki wo šizumeru tame ni iči koruna šihei wo jaranjanaranakatta.

- Dativní objekt je vyjádřen na začátku věty (*Kurára*)

197. “já bych vám za to dal nevím co.”

「もういくら感謝してもしきれないな」

„*Mó ikura kanšašite mo šikirenai na*“

198. ... ale měla jsem starosti, že mně Franci – to teda jsem já, rozumíš? – tak dlouho nepsal;

でもわたしはフランチ（それはぼくのことなんだよ）からずっと手紙が来なかったもので心配していたのです。

Demo wataši wa Furanči (sore wa boku no koto nan'da jo) kara zutto tegami ga konakatta node šinpai šiteita no desu.

- Zde je v japonském překladu použit výraz *tegami ga konakatta*, tedy dopis nepřišel. Tento výraz též implikuje přítomnost příjemce děje.

199. „Ten dopis, cos mu tehdy jako nedopatřením poslala.“

「きみがうっかりまちがえたように見せかけて送った手紙さ」

„*Kimi ga ukkari mači ga eta jóni misekakete okutta tegami sa*“

200. „... v pět hodin mně přinesla pošta ten dopis ve žluté obálce;“

「五時に郵便屋が、黄色い封筒に入ったあの手紙を配達してきた。」

„*Go dži ni jubinja ga, kiroi fútó ni haitta ano tegami wo haitacu šitekita.*“

3.6.4. Ostatní příklady

201. Já ti řeknu, jak se mně ta má metoda zrovna teď osvědčila v mém... v mém nejsoukromějším životě; zkrátka v mém manželství.

この方法はたった今、ぼくの...ぼくのきわめて個人的な生活、つまり結婚生活のことなんだが、その結婚生活でその有効性が証明できたばかりなんだが、それをきみに話しておきたいんだ。

Kono hóhó wa tattaima, boku no... boku no kiwamete kodžintekina seikacu, cumari kekkonseikacu no koto nanda ga, sono kekkonseikacu de sono júkósei ga šómei dekita bakari nanda ga, sore wo kimi ni hanaši šiteokitain'da.

- Prospěšnost z děje pro mluvčího vyplývá z kontextu.

202. Člověče, mně klesly ruce.

いや、手紙を持つ手が思わずだらんと下にたれてしまったね。

Ija, tegami wo motta te ga omowazu daranto šita ni taretešimatta ne.

- Orientace děje na mluvčího vyplývá z kontextu.

203. „To nám vezme mnoho času, než nám ten pán bude prozradit svou povahu, svou minulost a své nejvíc skryté ajdýje.“

「人が自分の性格や過去、さらにはだれにも知られたくないアイデア（考え）を人に明かすには、長い時間がかかります」

„Hito ga džibun no seikaku ja kako, sarani wa dare ni mo širaretakunai aidya (kangae) wo hito ni akasu ni wa, nagai džikan ga kakarimasu“

- Forma dativního objektu je zde spíše vyjádřením vztahu obecné okolnosti k objektu, proto zřejmě japonský mluvčí nepocíťoval nutnost tento objekt explicitně vyjádřit.

204. “Podplukovníku, mně se stala sakramentská věc.”

「少佐、とんでもない困ったことが起きた。」

“Šósa, tondemonai komatta koto ga okita.”

- Vztah děje k mluvčímu vyplývá z kontextu.

205. „Mám běhat po ulicích a koukat lidem bystrozrace na boty? ...“

「街を走りまわって、長靴という長靴を鋭い目で見つめたらいいんでしょうか。 ...」

„Mači wo haširimawatte, nagagucu toiu nagagucu wo surudoī me de micumetara iin'dešó ka. ...“

- Orientace na neúčastníky komunikace vyplývá z kontextu.

206. „Proto jsem jí vyložila na vdavky a na bohatého ženicha;“

「それでわたくしはトランプで結婚とお金持ちの花婿という運勢判断をしたのです。」

„Sorede watakuši wa toranpu de kekkon to okanemoči no hanamuko toiu unseihandan wo šita no desu.“

- Orientace na neúčastníka komunikace vyplývá z kontextu.

207. „Já jsem jí bránil, ale ...“

「わたしは極力反対したのですが、しかし……」

„Wataši wa kjokurjoku hantaišita no desu ga, šikaši ...“

- Orientace na neúčastníka komunikace vyplývá z kontextu.

208. ... ovšem, když se jí naskytne příležitost ---

もちろん機械があれば別ですが—。

močiron kikai ga areba becu desu ga —.

- Orientace na neúčastníka komunikace vyplývá z kontextu.

209. Stalo se ti snad něco nepříjemného?

あんた、なにか不愉快なことでもあったんじゃないの？

Anta, nanika fujukaina koto demo attandžanai no?

- Orientace na adresáta vyplývá z oslovení.

210. ...tak drobet lila, ale v zimě jim bohužel zašlo.

その菊はどこやらリラの風情があったとのことじゃが、惜しいことに冬に入ると枯れてしまったそうなの。

Sono kiku wa doko jara rira no fuzei ga atta to no koto dža ga, ošii koto ni fuju ni hairu to karetešimatta só na.

- Příjemnce neprospěšnosti z děje vyplývá z kontextu.

211. Pak se mu zdálo, že skládá zkoušku z balistiky na vojenské akademii, ...

そのうちこんどは、陸軍仕官学校で砲術の試験を受けている夢をみたのです。

Sonouči kondo wa, rikugun šikan gakkó de hódžucu no šiken wo uketeiru jume wo mita no desu.

- Prožívateľ děje vyplývá z kontextu.

212. „Zrovna když mně živnost začala jít ---„

「ちょうど軌道にのりかけたと思ったやさきに—」

„Čódo kidó ni norikaketa to omotta jasakini —„

- Orientace děje na mluvčího vyplývá z kontextu.

4. Závěr

4.1. Zhodnocení výsledků analýzy

Na tomto místě bych ráda shrnula výsledky, které vyplývají z analýzy. Excerptované příkladové věty jsem na začátku rozdělila do šesti kategorií podle typu jazykových prostředků vyjadřujících dativ v japonsém překladu. Postupovala jsem od určování nejlépe rozpoznatelných jevů k těm spornějším. Takto jsem i určovala pořadí kategorií. Toto pořadí nás navede k řešení jednoho z hlavních úkolů této práce, totiž zjištění odlišnosti při vnímání a vyjadřování dativu v češtině a v japonštině. Je logické, že čím těžší bylo určit odpovídající prostředek vyjadřující dativ, tím lépe vycházejí na povrch odlišnosti mezi oběma jazyky. Jako největší odlišnost se jednoznačně ukázala míra potřeby explicitně vyjádřit dativní subjekt, která je v japonštině někdy zcela nulová. Nyní shrnu tyto odlišnosti (popřípadě shody) v rámci jednotlivých kategorií.

1) Jako první se nabízela kategorie dativních subjektů označených partikulí *ni* jakožto partikulí typickou pro dativní vazbu v japonštině. Dativní subjekt zde byl vyjádřen více či méně přesným ekvivalentem, ale vždy explicitně. V této kategorii tedy budeme těžko hledat výrazné odlišnosti. Zároveň patří do této kategorie největší počet excerptů, z čehož je možné vyvodit, že tento způsob překladu dativu je nejtypičtější.

2) Do druhé kategorie jsem zařadila příklady, kdy dativní subjekty v češtině nesly v japonštině vazbu s jinými partikulemi. Zde je již možné pozorovat jisté odlišnosti, většinou ve způsobu vazby dativního subjektu na přísudek, popř. jiný větný člen. Toto je zvláště patrné v případě partikule *no*, kde se projevuje tendence situovat český dativní subjekt do pozice adnominálního rozvití, většinou posesivním tvarem osobního zájmena. Nicméně, co se týče vyjádření dativního subjektu, je také vždy explicitní. Zároveň tato kategorie obsahuje druhý největší počet excerptů.

3) Od třetí kategorie dále již zůstává dativní subjekt explicitně nevyjádřen. Ve třetí kategorii jsou zařazeny výrazy osobní orientace, tedy tzv. slovesa *jarimorai* a výrazy uctivé a skromné. Struktura těchto dvou jazykových systémů je v japonštině poměrně podrobná a propracovaná, takže tyto výrazy mají schopnost poměrně přesně implikovat dativní subjekt.

4) Čtvrtou kategorií tvoří větná modalita, pomocí které se dá také implikovat orientace děje na dativní subjekt, nicméně není tolik jednoznačná, jako předchozí kategorie. Zde je již větší potřeba orientovat se podle kontextu.

5) V páté kategorii jsou jednak příklady, kdy je orientace na dativní subjekt implikována konkrétním gramatickým jevem (jiným než v předchozích kategoriích), jednak idiomatické výrazy a fráze, kdy je možné pochopit orientaci na subjekt téměř výhradně z kontextu. Zde je jasné, že míra explicity vyjádření dativního subjektu je přibližně stejně nízká jako v předchozí kategorii.

6) Konečně šestou kategorií tvoří výrazy, kde je dativní subjekt implikován převážně sémantikou přísudku. Zde bylo možné identifikovat tři významné skupiny přísudku podle významu, z nich první dvě, nejobjemnější co do počtu příkladů, jsou si velmi blízké. Jsou jimi slovesa vyjadřující řečový akt a slovesa vyjadřující mentální činnost. Třetí skupinou jsou slovesa vyjadřující přemístění objektu. Z tohoto lze usoudit, že pokud se ve větě objeví nějaký z těchto druhů přísudku, cítí japonský mluvčí velmi malou potřebu vyjádřit explicitně dativní subjekt. Ve zbytku příkladů je opět nutné spolehnout se na kontext.

Podíváme-li se na toto rozdělení, zjišťujeme, že přibližně v polovině (!) příkladů je dativní subjekt vyjádřen implicitně. To by mohlo ukazovat na tendenci japonštiny k náznakovosti a úspornosti vyjádření, tedy že japonský mluvčí necítí potřebu vyjadřovat informace, příp. větné členy, mluvnické kategorie (např. kategorii čísla u substantiv či sloves), které je možné vyrozumět z kontextu. Dalším důležitým faktorem, který je zároveň poměrně specifický pro japonštinu, proto bych ho ještě jednou ráda zdůraznila, je propracovaný systém osobně laděných výrazů (viz např. Watanabe). Ty, kromě své primární funkce – vyjadřovat ohledy vůči svému okolí – poměrně dobře slouží právě ke zorientování se ve vztazích, směru činností či dějů apod., o kterých je řeč.

4.2. Úskalí práce

Určitě je třeba zmínit některé okolnosti, které mohou výsledky ovlivňovat či zkreslovat. Za prvé je to prolínání kategorií. Zdaleka ne všechny příklady bylo možné jednoznačně přiřadit k určité kategorii. Někdy se objevují i tři jevy vyjadřující nebo implikující stejný význam. V takových případech jsem se snažila zařadit příkladovou větu podle výrazu nejvíce explicitního. Za druhé je to otázka akurátnosti překladu. Aniž bych měla v úmyslu jakkoliv

zpochybňovat schopnosti překladatele, je otázkou, do jaké míry člověk dokáže pochopit veškeré nuance cizího jazyka a převést je přirozeně do svého jazyka. I když, přece jen, musím podotknout, že se našlo několik příkladů, kdy by bylo podezření na jemný posun ve významu při překladu zřejmě opodstatněné. Dodejme tedy jen, že snad těchto pár výjimek nemá vliv na celkový výsledek analýzy. Další záležitostí týkající se překladu je otázka zpětného překladu. V rozsahu této práce bylo možné se zaměřit pouze na překlad z jazyka originálu do japonštiny jako cílového jazyka. Podrobení překladu japonského originálu do češtiny podobné analýze by jistě bylo užitečné a přínosné a snad by mohlo vrhnout jiné světlo i na výsledky této práce. Berme to jako námět k pokračování tohoto výzkumu.

Seznam použité literatury

Česká a anglická literatura:

Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 1. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992.

Alfonso, Anthony. *Japanese language patterns: A structural approach*. Volume 2. 10th printing. Tokyo: Sophia University L. L. Center of Applied Linguistics, 1992.

Čapek, Karel. *Povídky z jedné kapsy; Povídky z druhé kapsy*. 9. vyd. (29. vyd. Povídek z jedné kapsy, 23. vyd. Povídek z druhé kapsy). Praha: Československý spisovatel, 1990.

Čermák, František. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011.

Čermák, František. *Základy lingvistické metodologie*. Praha: Karolinum, 1997.

Havránek, Bohuslav. *Česká mluvnice. Vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1988.

Makino, Seiichi a Michio, Tsutui. *A Dictionary of Intermediate Japanese Grammar*. Tókjó: The Japan Times, 1986.

Martin, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 3rd print. Rutland (Vermont), 1991.

Novák, Miroslav. *Gramatika japonštiny. Díl 1*. Praha: Univerzita Karlova, 1978.

Novák, Miroslav. *Gramatika japonštiny. Díl 2*. Praha: Univerzita Karlova, 1982.

Palek, Bohumil. *Základy obecné jazykovědy*. Praha: SPN, 1989.

Petr, Jan a kol autorů. *Mluvnice češtiny (2)*. Praha: Academia, 1986.

Petr, Jan a kol. autorů. *Mluvnice češtiny (3)*. Praha: Academia, 1987.

Roubíčková, Iveta. *Japonské partikule ni a de*. Bakalářská práce. 2008.

Šmilauer, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*. Praha: SPN, 1980.

Watanabe, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. (přel. Z. Švarcová), Praha: Karolinum, 2000.

Japonská literatura:

Čapek, Karel. *Hitocu no poketto kara deta hanaši*. Tókjó: Kaizanša, 2011.

Kokugogaku daidžiten. Tókjódó šuppan, 1980.

Morioka, Kenji. *Nihon bunpó taikeiron*. Tókjó: Meidži šoin, 1994.

Tanaka, Harumi a kol. *Gengogaku njúmon (Úvod do lingvistiky)*. Tókjó: Taišúkan, 1975.

Teramura, Hideo. *Nihongo no šintakusu to imi I*. Tókjó. Kurošio šuppan, 1991.

Teramura, Hideo. *Nihongo no šintakusu to imi III*. Tókyó: Kurošio šuppan, 1991.

Internetové zdroje:

alc.co.jp

websaru.info/言わんこっちゃない (27.12.2012)

kotowaza-allguide.com/si/shikawosashiteuma.html (2.1.1013)